

Kyrkans fostran 2030

Utmaningar och möjligheter
i förmedlingen av kristen tro

*Kyrkans framtidsredogörelse 2018
Red. Jarmo Kokkonen*

Kyrkans fostran 2030

Utmaningar och möjligheter
i förmedlingen av kristen tro

Kyrkans framtidsredogörelse 2018
Red. Jarmo Kokkonen

Kyrkostyrelsens framställning till kyrkomötet 6/2018

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 77
Kyrkan och verksamheten

Kyrkostyrelsen

Helsingfors 2018

Kyrkans fostran 2030
Utmaningar och möjligheter i förmedlingen av kristen tro

Kyrkans framtidsredogörelse 2018
Red. Jarmo Kokkonen

Kyrkostyrelsens framställning till kyrkomötet 6/2018

© Kyrkostyrelsen

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 77
Kyrkan och verksamheten

Utredningar och betänkanden

Ärendenummer: DKIR/1036/06.02/2018

Ombrytning: Unigrafia Oy

Layout: Jani Käsmä, www.kasma.fi

Foto: s. 1, 10, 13, 19, 24, 29, 33, 34, 49, 52, 58, 61, 64, 70,
75, 87, 90, 93, 97, 99 och 106 Kyrkans bildbank/Sanna Krook
s. 6, 36 och 47 Kyrkans bildbank/Vesa Ranta
s. 16, 78, 83, 84 och 100 Kyrkans bildbank/Jussi Vierimaa
s. 43 och 95 Kyrkans bildbank/Aarne Ormio
s. 69 Jan Ahonen

ISBN 978-951-789-624-5 (hft.)

ISBN 978-951-789-625-2 (PDF)

ISSN 2341-9393 (tryckt)

ISSN 2341-9407 (webbpublikation)

Grano Oy
Kuopio 2018

INLEDNING	6
1. VÄLKOMMEN I FÖRSAMLINGEN? Kyrkans fostran och förändringen i barns, ungas och familjers livsmiljö	10
<i>Kati Tervo-Niemelä</i>	
1.1 Familjelivet i Finland förändras	11
1.2 Förändringen i religiositeten och orsakerna till den.....	14
1.3 Kyrkans fostran och dess möjligheter i relation till den religiösa förändringen och förändringarna i familjelivet	15
1.4 Tänk om... ..	19
1.5 Litteratur.....	20
2. DOP, FOSTRAN OCH TILLVÄXT	24
<i>Katri Vappula</i>	
2.1 De sjunkande statistikkurvornas sjölandskap	25
2.2 Hindren måste undanröjas	26
2.3 Är det tillåtet att välsigna ett odöpt barn?	27
2.4 Till var och en på deras eget språk	28
2.5 Webben är vår tids boktryckarkonst.....	30
2.6 Tydligt stöd på vägen mot en kristen identitet	31
2.7 Vi ska förbinda oss till förändringen tillsammans.....	32
2.8 Tänk om... ..	34
2.9 Litteratur.....	35
3. KYRKANS SMÅBARNSPEDAGOGIK FÖR BARNETS OCH FAMILJENS BÄSTA ÄVEN I FRAMTIDEN	36
<i>Heljä Petäjä och Raija Ojell</i>	
3.1 Från dagvård till småbarnspedagogik	37
3.2 Ändringarnas inverkan på samarbetet mellan församlingen och kommunen	38
3.1.1 Fenomenbaserad pedagogik	38
3.1.2 Bredare åskådningsfostran	39
3.3 Utmaningar och möjligheter i samarbetet	39
3.4 Kompetens för alla barns bästa	40
3.5 Gemensamma ytor mellan samhällets och kyrkans småbarnspedagogik ..	42
3.5.1 Med barnet som utgångspunkt	43
3.5.2 Gemensam värdegrund.....	43
3.6 Mångkulturella utmaningar i arbetet	44
3.7 Nytt fokus i kyrkans egen småbarnspedagogik.....	45
3.8 Ro att växa	48
3.9 Tänk om... ..	49
3.10 Litteratur.....	50

4. UPPMUNTRA FÖRÄLDRAR ATT MÖTA BARNES ANDLIGHET	52	7. FRÅN DELTAGANDE TILL DELAKTIGHET - FRÅN ENSKILDA	
<i>Kaisa Aitlahti och Anita Abtiainen</i>		ARBETSSÄTT TILL EN DELAKTIGHETSKULTUR	78
4.1 Till en god uppväxt hör möjligheten att behandla andliga frågor		<i>Vilppu Huomo</i>	
på ett barnanpassat sätt	53	7.1 Vad är delaktighet?	79
4.2 Barn och teologi	54	7.2 Delaktighetens utmaningar och möjlighet	82
4.3 Förutsättningar för andlig utveckling	55	7.3 Planen för konfirmandarbetet 2017 i hela församlingens liv	86
4.3.1 Medvetenhet om barns andlighet	55	7.4 Tänk om... ..	87
4.3.2 Rum för barnets andlighet	55	7.5 Litteratur	88
4.3.3 Att bygga en andlig process hemma	56		
4.3.4 Interaktionen är viktigast	57	8. NÅD ÄR ATT INGEN BLIR LÄMNAD ENSAM	
4.3.5 Tillit får barnet att växa	57	- UNGA SOM FÖRÄNDRAS OCH KYRKANS ARBETE BLAND DEM	90
4.4 Verksamhet som stöder familjerna – vad allt kan fostran		<i>Ville Kämäräinen</i>	
och diakonin uppnå med förenade krafter?	58	8.1 Varför ungdomsarbete?	91
4.5 Goda budskap till familjerna	59	8.2 De unga förändras	91
4.6 Till sist	60	8.3 Nyttänk i det samlande ungdomsarbetet	92
4.7 Tänk om... ..	61	8.4 Medarbetarens roll: vem finns vi till för?	94
4.8 Litteratur	62	8.5 Hur arbetet utförs	95
		8.6 Efter ungdomsverksamheten	96
5. FADDERSKAPETS MÅNGA MÖJLIGHETER	64	8.7 Tänk om... ..	97
<i>Jussi Laine</i>		8.8 Litteratur	98
6. KYRKANS FAMILJEVERKSAMHET		9. TÄNK OM DET ÅR 2030 SKULLE SE UT SÅ HÄR...	100
OCH FAMILJECENTERVERKSAMHET	70		
<i>Hannele Heinonen och Iris Sotamaa</i>		10. FÖRFATTARE	102
6.1 Familjefokusering som värde och metod	71		
6.2 Vi har något att ge	73		
6.3 Kärleken gör familjen	73		
6.4 Tillsammans är vi mera	74		
6.5 Tänk om... ..	75		
6.6 Litteratur	76		

2018

INLEDNING

2030

*”Ni skall berätta det för era barn,
och de skall berätta det för sina,
och deras barn för nya släkten”
(Joel 1:3)*

Den här tanken i Joels bok motsvarar i hög grad det sätt på vilket den kristna tron i vårt land har förts vidare till nya generationer under århundradenas lopp. I hemmen har föräldrar och släktingar till barn och barnbarn förmedlat den tradition som de själva fått del av från sina föräldrar. En relativt homogen omgivande kultur, skolväsendet och kyrkans självklara ställning i samhället har på många sätt bidragit till att den lutherska kristendomen slagit rot i barns och ungas liv.

I dag står vi i en situation där generationskedjan allt oftare brister. Endast en kristen tradition eller kristna seder räcker allt mer sällan som motivering för medlemskap i kyrkan eller för att man ska uppleva den kristna tron som meningsfull. Samtidigt kan man uppskatta traditionerna och symboliken, men inte för deras religiösa innehåll. Det här ställer kyrkan i en ny situation, då till exempel föräldrar som hör till kyrkan inte längre i samma utsträckning som tidigare låter döpa sina barn.

När tron inte längre ärvs av föräldrarna skapar individen sin egen religiösa identitet, sin världssyn och sina värderingar genom sitt eget personliga sökande. För allt flera är kyrkan inte relevant när det gäller att definiera den privata tron eller utöva sin andlighet. Identitetsbyggande utan kontakt med de egna rötterna och tidigare generationers verklighet kan vara påfrestande för individen. Ungdomsforskare har till exempel märkt att unga inte längre finner beröringspunkter med sina egna föräldrars livsstil i ungdomen och föräldrarna får inte kontakt med ungas värld och verklighet idag. Avståndet mellan generationerna blir extra tydligt i familjer med spända förhållanden mellan familjemedlemmarna. När familjerna får socialt stöd bidrar det till att gemensamma värderingar kan överföras till nya generationer som byggmaterial för livet.

*I dag står vi i en situation
där generationskedjan
allt oftare brister.”*

En nischad och splittrad kultur – allt oftare talar man om olika bubblor – fjärrar medborgarna från varandra och ökar känslan av otrygghet. Vi kan inte gå tillbaka till en enhetskultur, men på olika håll finns en strävan efter att främja en kultur av exempelvis samarbete och gemensamt ansvar och där har kyrkan mycket att ge. Trots institutionskritiken har finländarna många förväntningar på kyrkan. Också de som står långt ifrån kyrkan har sina förväntningar.

Kyrkans framtidredogörelse 2018 fäster uppmärksamhet vid hur den kristna tron förmedlas till nya generationer med beaktande av att kyrkan och samhället blivit mer divergerade och med hänsyn till kyrkans roll som samhällsdebattör. Artiklarna i redogörelsen är självständiga inlägg och det är inte tänkt att de ska utgöra en harmonisk helhet. Urvalet fokuserar på teman och fenomen som är särskilt aktuella och centrala när det gäller att förmedla den kristna traditionen vidare. Många viktiga teman har inte fått plats i den komprimerade sammanställningen. De områden vi valt anser jag vara sådana som utmanar och förenar kyrkliga aktörer överallt och kallar oss till ett gemensamt arbete och gemensamma mål.

Vi har velat läsa en föränderlig omvärld ur ett perspektiv som bygger på kunskap och realism, mångsidigt och via många frågor. Vi ser kyrkan som en samhällsdebattör, men också som en aktiv aktör och innovatör. I kyrkans fostrande arbetes vardag uppstår kontinuerligt nya, kreativa lösningar för hur vi kan genomföra kyrkans uppdrag. De här lösningarna vill vi lyfta fram. Samtidigt är det också klart att förmedlingen av kristen tro till nya generationer inte bara är en fråga för dem som arbetar med fostran. Uppdraget gäller hela kyrkan. Kyrkans fostrande arbete innebär att vi möjliggör och stöder utveckling på alla områden i livet och i alla åldrar (riktlinjerna för fostran 2015). Arbetet är till sin natur både långsiktig förmedling av en medvandrartidning och kortsiktig så kallad pop up-verksamhet.

När kyrkomötet tillsatte sitt framtidsutskott gavs Kyrkostyrelsen i uppdrag att vart fjärde år lägga fram en framtidsredogörelse för kyrkomötet. Målet med redogörelsen är att väcka en mer omfattande framtidsdiskussion i kyrkan. Redogörelsen är tänkt som ett redskap för utvecklingen av kyrkans arbete i alla

”

Samtidigt är det också klart att förmedlingen av kristen tro till nya generationer inte bara är en fråga för dem som arbetar med fostran. Uppdraget gäller hela kyrkan.”

församlingar och kyrkliga sammanhang och att lägga grund för kyrkans nästa gemensamma strategi. Den framtidsredogörelse som nu ligger framför oss är den tredje i ordningen. Temat för den första redogörelsen 2010 var kyrkans ställning och uppdrag överlag. Den andra publicerades 2014 och fokuserade på mångkulturalitet.

Jag vill rikta ett varmt tack till alla forskare, utbildare och församlingsanställda som deltagit i arbetet med redogörelsen, också till er många kolleger som har kommenterat texterna. I slutet av publikationen har jag utgående från de samlade perspektiven i artiklarna och forskningen sammanställt en vision för hur vår kyrka kunde se ut 2030. Det är intressant att det här dokumentet utmynnar i många liknande slutledningar som utredningen *I alla riktningar – kyrkans mission i dag. Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete* (Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 68).

Jarmo Kokkonen
 Chef, teol.dr, pol.mag.
 Kyrkans fostran och familjefrågor, Kyrkostyrelsen

Välkommen i församlingen?

Kyrkans fostran och förändringen i barns, ungas och familjers livsmiljö

► Kati Tervo-Niemelä

1.1 Familjelivet i Finland förändras

Enligt europeisk måttstock är barnfamiljer exceptionellt sällsynta i Finland. År 2010 var andelen barnlösa hushåll av alla hushåll i Finland större än i något annat europeiskt land.¹ Samtidigt har det genomsnittliga antalet barn i Finland hört till det största i Europa, vilket betytt att familjerna i genomsnitt har fler barn än i andra europeiska länder.² År 2017 var nativiteten i Finland dock den lägsta genom tiderna. Beräknat enligt nativiteten 2017 föder en kvinna i genomsnitt 1,49 barn. Den totala nativitetssiffran ännu 2010 var 1,87 barn. Det ger vid handen att familjerna i framtiden kommer att vara mindre än för närvarande och att allt fler avsiktligt eller ofrivilligt blir barnlösa. I synnerhet i stora städer är familjerna små: den totala nativitetssiffran i Helsingfors 2017 var 1,27, i Åbo 1,29 och i Tammerfors 1,24. Av de stora kommunerna med över 50 000 invånare hade Seinäjoki den högsta nativiteten (total nativitet 1,79 2013-2017).³

Samtidigt som nativiteten minskat finns det exceptionellt många storfamiljer i Finland enligt europeisk måttstock. Nästan tio procent av kvinnorna har fått fyra eller fler barn. Det är fler än i något annat europeiskt land under de senaste åren.⁴ Samtidigt har andelen barnlösa ökat i Finland och är större än i de andra nordiska länderna. Den viktigaste orsaken till den sjunkande nativiteten anses vara att man blir förälder i högre ålder: ju senare man i genomsnitt får sitt första barn, desto lägre blir antalet barn i familjen och samtidigt ökar också andelen barnlösa.⁵

¹ Okkonen 2014a.
² Okkonen 2014a.
³ Födda 2017.
⁴ Eurostat 2017.
⁵ Rotkirch et al. 2017, 18.

I Finland har medelåldern bland förstföderskorna stigit alltsedan 1970-talet. År 2017 var medelåldern bland förstföderskorna 29,2 år. Medelåldern bland alla födande kvinnor var 30,9 år.⁶ På 1930- och 1940-talet blev kvinnorna mammor i genomsnitt vid 23 års ålder och männen pappor vid 28 års ålder. Kvinnor med lägre utbildning och mindre privilegier har under årtionden fått barn i lägre ålder än högutbildade kvinnor ur de högre socialklasserna, såväl i Finland som i de övriga västländerna.⁷

Enligt Befolkningsförbundets familjebarmeter, som utreder barnfamiljernas tidsanvändning på 2000-talet, har det skett både positiva och negativa förändringar med tanke på barnen. De flesta familjers vardag bygger på att majoriteten av föräldrarna går till arbetet före klockan åtta och hälften av föräldrarna är hemma strax efter klockan fem.⁸ En positiv förändring är att den tid som totalt används för förvärvsarbete minskat efter recessionsåren i slutet av 1990-talet och att hotbilderna om föräldrar som offerar all sin tid för arbetet inte blivit verklighet.⁹ I synnerhet papporna tillbringar mer tid hemma än tidigare, och en större del än för tio år sedan av både mammorna och papporna är hemma på kvällen.¹⁰

Hushållsarbetet delas också jämnare än tidigare i familjerna: papporna deltar i växande mån och samtidigt minskar mammornas andel. Atypiskt arbete och i synnerhet kvällsarbete upplevs dock som problematiskt i många familjer och särskilt skiftarbete är vanligt i barnfamiljer.¹¹ Även tidsbristen har ökat i synnerhet i småbarnshushållen, även om mammorna upplever mindre brådska än tidigare.¹² De föräldrar som arbetar önskar mer tid framför allt för motion och friluftsliv, klart mer än i tidigare undersökningar. Däremot önskas inte lika mycket mertid för hushållsarbete som ännu i början av 2000-talet.¹³

Den mest betydande förändringen i barns och ungas fritid hör samman med att skärmtiden ökat. Samtidigt har den tid som används för andra fritidsaktiviteter såsom motion och friluftsliv minskat. Barnen tillbringar delvis till följd av att skärmtiden ökat något mer tid hemma än i slutet av 1990-talet och familjerna tillbringar också mer tid hemma tillsammans.¹⁴ Undersökningar har visat att lång skärmtid har samband med svag skolframgång: de barn som hade över tre timmar skärmtid fick sämre vitsord i skolan än de barn som hade mindre än två timmar skärmtid.¹⁵

Även om majoriteten av familjerna i Finland har det tämligen bra ställt ekonomiskt – cirka två av tre barn lever i medelinkomstfamiljer – kämpar många

med ekonomiska svårigheter och allt fler barn hör till låginkomstfamiljer. Då 13 procent av barnen 1990 hörde till den femtedel som hade de allra lägsta inkomsterna hade andelen 2011 ökat till 17 procent. Bakom det ökade antalet låginkomstfamiljer ligger framför allt att allt fler familjer är enföräldersfamiljer. Då andelen enföräldersfamiljer 1990 var knappt en fjärdedel av alla familjer har den sedan ingången av 2000-talet hela tiden legat på över 30 procent. Samtidigt har den ekonomiska ställningen i enföräldersfamiljerna också försämrats: allt fler av dem var låginkomsttagare.¹⁶

*Papporna deltar i växande mån
och samtidigt minskar
mammornas andel.”*

6 Födda 2017.

7 Rotkirch et al. 2017, 18.

8 Miettinen & Rotkirch 2012, 95.

9 Miettinen & Rotkirch 2012, 127.

10 Miettinen & Rotkirch 2012, 96.

11 Miettinen & Rotkirch 2012, 127-129.

12 Miettinen & Rotkirch 2012, 89.

13 Miettinen & Rotkirch 2012, 94.

14 Miettinen & Rotkirch 2012, 130.

15 Syväoja 2013.

16 Okkonen 2014b.

1.2 Förändringen i religiositeten och orsakerna till den

Den yngre generationens försvagade engagemang i religiösa institutioner har setts som en utmaning i många kyrkor, i synnerhet de traditionella kyrkorna. Framför allt den protestantiska kristendomens ställning har redan länge försvagats i Europa. Det har i många länder återspeglats i såväl antalet medlemmar i samfundet som i deras deltagande. Förändringarna har av tradition tolkats i ljuset av sekulariseringsparadigmet, trots att allt fler forskare från och med 1980-talet har övergett sekulariseringsteorin som en indikator för religiös förändring. Ännu vid millennieskiftet rådde nära nog enighet bland religiositetsforskarna om att sekulariseringsteorin inte lyckades beskriva förändringen i religiositeten utan att världen var lika kraftfullt religiös som förut. Europa föreföll vara det enda undantaget mitt i den religiöst livskraftiga världen.¹⁷

Senare har forskarna dock varit allt mer förbryllade över förändringen: religiositeten verkar med traditionella indikatorer mätt åter och trots allt minska i så gott som alla västländer, också i USA.¹⁸ USA ser ut att följa samma utveckling som Europa och andelen religionslösa i den unga generationen har ökat märkbart. Förändringen i religiositeten är tydligt en generationsfråga: varje generation efter kriget har i undersökningarna varit mindre religiös än den tidigare.¹⁹ Det förefaller i första hand vara fråga om att allt färre får en religiös fostran och socialiseras till religion, inte om att individen själv frångår sin tro med åldern.²⁰ Religiös fostran har fått en ny roll och ses nu allt mindre som en skyldighet och allt mer som någonting frivilligt.²¹

De flesta undersökningarna kring religiositet har alltså en ny medvetenhet om att religiositeten, särskilt kristendomen, ser ut att minska nästan utan undantag i västländerna, trots alla förhoppningar och motsatta antaganden. Religionen har visserligen blivit ett allt mer synligt fenomen och uttrycks allt kraftigare i medierna och gatubilden, men på det personliga planet har engagemanget och upplevelsen av religionens betydelsefullhet minskat. Religionen har allt mer blivit ett fenomen som berör ”andra”, inte ”mig” eller ”oss”. Individen möter religionen framför allt via medierna, inte genom egna erfarenheter eller fostran.

Många undersökningar har visat att den traditionella religiositeten har minskat kraftigare än tidigare framför allt på 2000-talet. Det märks tydligt även i Finland och de andra nordiska länderna. Trots att en tämligen stor andel av befolkningen fortfarande hör till kyrkan i Finland och det övriga Norden har siffran under 2000-talet sjunkit snabbare i alla fem nordiska länder än någonsin tidigare. Det återspeglas till exempel i en snabb minskning av antalet kyrkligt vigda och döpta.

1.3 Kyrkans fostran och dess möjligheter i relation till den religiösa förändringen och förändringarna i familjelivet

I undersökningen Gallup Ecclesiastica 2015 sade sig över hälften (52 %) av finländarna över 65 år ha fått en religiös fostran, av 25–34-åringarna endast var fjärde (27 %).²² Andelen personer i dessa två åldersgrupper som tror på den Gud som kristendomen lär om är mycket snarlik och i samma relation, dock något lägre (45 % och 21 %). Även andelen personer som har en tro som avviker från kyrkans undervisning har minskat bland de yngre generationerna. Andelen icke-troende har däremot ökat: då 11 procent av den äldsta åldersgruppen (65–79 år) berättade att de inte tror på Guds existens var antalet tredubbel i de unga åldersgrupperna.²³ Under ungefär en generations tid har alltså andelen personer med kristen fostran och andelen personer som tror på kristendomens Gud halverats, medan andelen icke-troende har tredubblats. En motsvarande minskning i antalet personer med kristen fostran och överhuvudtaget i den traditionella religiositeten kan ses på bred front i västländerna.²⁴

Förändringen har fört med sig och kommer att föra med sig även andra förändringar. Hemmens religiositet är fortfarande den starkaste faktorn för prognostisering av individens religiositet. Samtidigt inverkar också kamratkretsen och samhällets religiositet, självständigt men dock svagare.²⁵ Det innebär också att när den allmänna religiositetsnivån sjunker räcker inte nödvändigtvis ens en stark familjeintern religiös fostran till för att upprätthålla de trovärdighetsstrukturer som religionen kräver. Därför riskerar religiositeten att försvagas ytterligare inom de områden där den redan är försvagad. I Helsingfors hör i dag under 40 procent av männen och under 50 procent av kvinnorna i 30-årsåldern till kyrkan.²⁶ Med en sådan förändringstakt kommer endast cirka var sjunde av dagens finländska småbarn att som vuxna uppleva att de fått en kristen fostran som barn, och över hälften kommer inte att ha någon gudstro.

Som helhet anses den försvagade religiositeten och religiösa fostran i hemmen vara den vetenskapligt säkraste indikatorn för ökad religionslöshet. Enligt flera olika internationella undersökningar blir barn till icke-religiösa föräldrar nästan utan undantag religionslösa och barn till föräldrar som fjärrmat sig från religionen antingen fjärrmade eller religionslösa. Av barnen till religiösa föräldrar blir cirka vartannat religiöst i den traditionella bemärkelsen, resten antingen religiösa i alternativ bemärkelse eller fjärrmade från religionen.²⁷

Mitt i den allt svagare religiösa fostran i hemmen och religiositeten överlag har i finländsk kontext konfirmandarbetet och dess starka ställning bland de unga varit en unik möjlighet för kyrkan att påverka de ungas liv.

17 Berger 1999; Davie 2002; Berger, Davie, Fokas 2009; Berger 2014.

18 Beyer 2018; Woodhead 2018.

19 Se t.ex. Voas & Doebler 2011; Voas & Chaves 2014; Stoltz et al. 2016.

20 Beyer 2018.

21 Stoltz et al. 2016, 159.

22 Hytönen 2016, 120. Ungefär lika många av alla finländare, 26 procent, berättade i samma undersökning att de har en stark tro på att Jesus är Guds son, och 16 procent anser det sannolikt.

23 Ketola 2016, 62. Av 15–24-åringarna uppgav 32 procent att de inte tror på Guds existens och av 25–34-åringarna 38 procent.

24 Se t.ex. Bucher 2009, 625; Niemelä 2011; Stolz et al. 2016

25 Ilg, Tervo-Niemelä & Maaß 2016.

26 Sohlberg & Ketola 2016, 58.

27 Stoltz et al. 2016; see e.g. Bengtson, Putney and Harris 2013, 151–164.

Ett flertal undersökningar har visat att cirka varannan finländsk ung person upplever konfirmandtiden som andligt betydelsefull. Ofta är konfirmandtiden avgörande i relation till kyrkan och andligheten, även för unga som tidigare tagit avstånd från religionen. Konfirmandarbetet inverkar dock sannolikt mest positivt på dem som sedan tidigare står kyrkan nära. I konfirmandarbetet framhävs då vikten av att uppmärksamma dem för vilka kyrkan från början varit mer främmande.²⁸

Undersökningar har visat att konfirmandarbetet vanligen har långvarigare effekter för de ungas liv först när de via detta engagerar sig i annan kyrklig verksamhet. I de flesta fall innebär det att de går hjälpledarutbildningen och deltar i hjälpledarverksamheten. Ett centralt mål för konfirmandarbetet bör också vara att önska den unga välkommen i kyrkans verksamhet och därigenom sträva efter ett långvarigt engagemang i kyrkans tro och liv, inte bara att ge den unga en unik upplevelse i stunden. Samma mål kunde även gälla inom den övriga fostrande verksamheten inom kyrkan, med kyrkans missionerande uppgift som en stark princip.

I dag möter barn i skolåldern många av de fenomen och utvecklingsfrågor som man tidigare funderade över i 15 års ålder redan i 10–13 års ålder. Den försvagade religiösa fostran i hemmen och det faktum att konfirmandundervisningen i Finland infaller rätt sent även i europeisk jämförelse väcker allt starkare frågan om huruvida församlingarna borde skapa en omfattande och tillräckligt enhetlig verksamhet för de yngre barnen i skolåldern. ”Minikonfirmandundervisning” har gett goda erfarenheter både i enskilda församlingar och i danska kyrkan.

Till en början förhöll sig alla danska biskopar utom en kritiska till modellen. Verksamheten blev dock mycket populär och fungerande och har bidragit till att upprätthålla även konfirmandundervisningens popularitet.²⁹ I Finland kunde 10-årskalasen som ordnas i många församlingar och blivit populära erbjuda en naturlig utgångspunkt för minikonfirmandundervisning eller någon liknande rikskyrklig verksamhet. Systemet kunde också i fråga om gudstjänstfostran ta modell av den katolska kyrkans altarpojkar och altarflickor, en verksamhet som i den katolska kyrkan också varit en central faktor för framtida prästerskap. Verksamheten inkluderar starkt barnen i kyrkans gudstjänstliv och ger dem viktiga uppgifter i gudstjänstlivet.

Konfirmandundervisningens och konfirmationens popularitet i Finland har delvis samband med de rättigheter som medföljer: möjligheten att gifta sig kyrkligt och möjligheten att bli fadder. Fadderskapets popularitet väcker frågan om det skulle vara möjligt att bygga upp även annat på den grunden. Även om den religiösa fostran i familjerna har försvagats är många intresserade av att bli fadder. Det intresset finns också bland dem som gått ur kyrkan eller annars fjärrmat sig från den. I princip handlar fadderskap om att stödja familjerna i deras fostrande uppgift och i barnets religiösa fostran. Tänk om vi samtidigt skulle uppfatta fadderskapet som ett sätt för faddern att växa i sin kristna tro och tillskriva detta perspektiv lika stor betydelse. Om vi skulle se fadderskapet som en möjlighet att växa in i och mogna i den uppgift som faddern har kallats till. Då skulle vi inte i första hand stirra oss blinda på utgångskriterierna – att faddern måste ha gått konfirmandundervisningen och vara en konfirmerad medlem av kyrkan – utan ta fasta på det som faddern vill förbinda sig till i framtiden och försöka stödja fadderns växande och erbjuda möjligheter till det. Fadderns viktigaste uppgift är inte att delta i dopet utan att ha en växande relation till barnet genom åren och årtiondena. Under de åren kan även faddern själv få möjlighet att växa i sin relation till tron och kyrkan och fadderns uppgifter.

Barnen och de ungas ökade skärmtid och särskilt deras användning av mobila apparater lyfter allt mer fram behovet av att skapa olika spel och program som intresserar dem och som stöder deras andliga liv och kristna utveckling. Likaså aktualiseras behovet av kyrkans närvaro på de forum som är populära bland barn och unga, av produktion av intressant innehåll för Youtube, Musically, Instagram och

²⁸ Se t.ex. Schweitzer & Niemelä & Schlag 2015; Niemelä 2007; Tervo-Niemelä 2017.

²⁹ Christensen 2018.

andra forum som barn och unga använder och av närvaro i sociala medier. Även enskilda rollmodeller som talar öppet om det andliga livet kan ha stor möjlighet att påverka barn och unga.

Eftersom hela den religiösa kontexten blivit allt mer främmande för såväl barn och unga som familjer framhävs också vikten av en atmosfär med låg tröskel. Samlingarna bör vara inte bara tydligt inbjudande och välkomnande utan också lätta att komma med i. Deltagarna ska kunna känna sig hemma även när de aldrig deltagit förut. Lågtröskelverksamheten bör alltså inte bara fokusera på att man kommer med i kyrkans verksamhet och på samlingarna utan också på hur det är att vara med. Då är det viktigt att deltagaren handleds genom hela samlingen som bör vara så enkel och människonära som möjligt och ha ett lättförståeligt musikaliskt och språkligt grepp.³⁰ Det internationella fenomenet att små församlingar försvagas och mycket stora församlingar växer och att gudstjänstlivet är allt mer informellt vittnar på många sätt om samma princip.³¹ Att religiösa samlingar som närmast påminner om rockkonserter blivit så populära bygger ofta delvis på att vem som helst kan vara med; sättet att delta är nästan detsamma som när man deltar i en konsert.

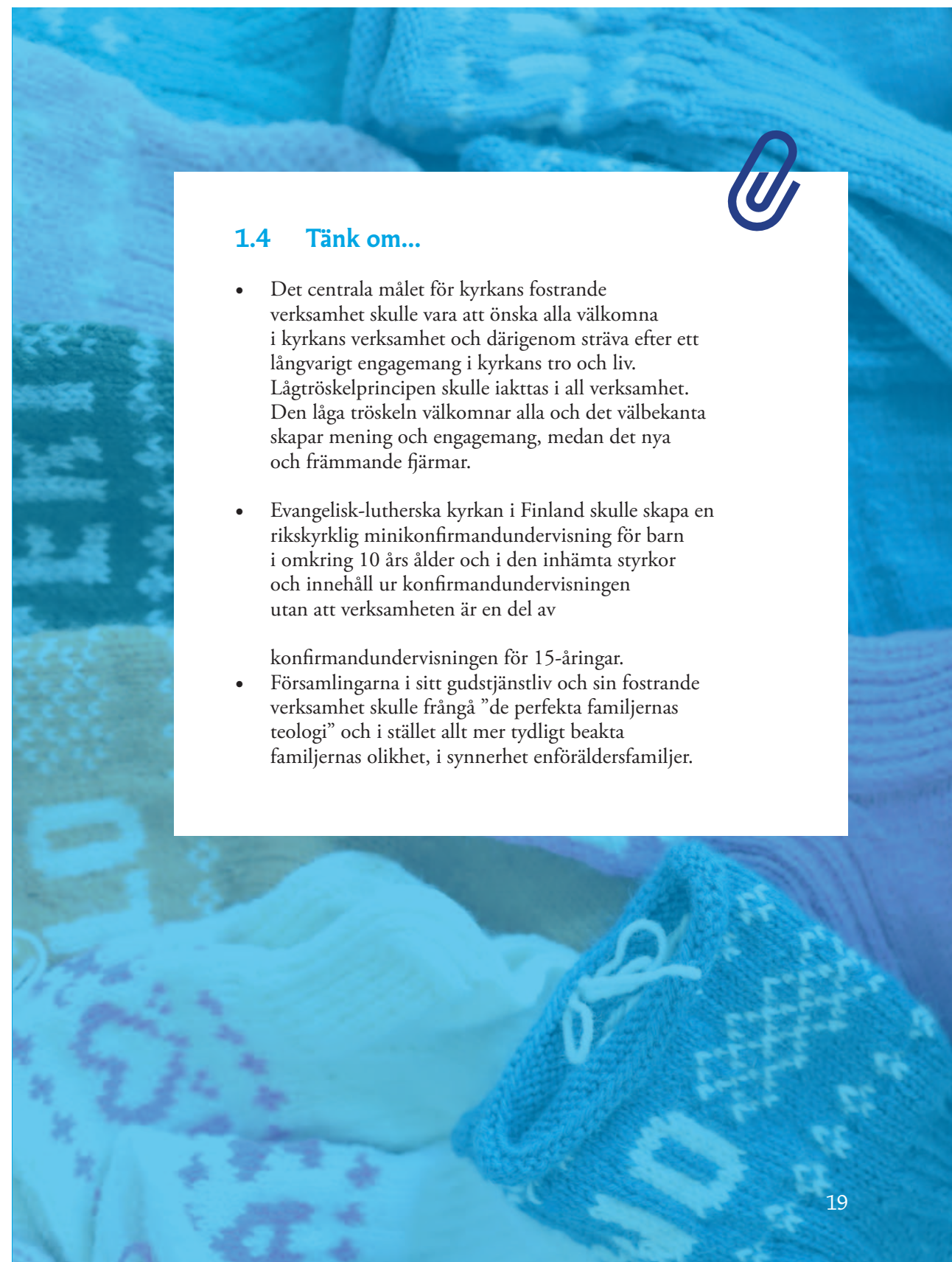
Önskemålet att på gudstjänster få sjunga välbekanta psalmer och deras betydelse för upplevelsen, som framkommer gång på gång i de finländska undersökningarna, vittnar om samma längtan. Det välbekanta är i sig en starkt meningsskapande faktor i det religiösa livet, medan det som är nytt och främmande fjärmar.

Uppgifterna om förändringarna i de finländska familjerna i början av artikeln visar att allt fler barn växer upp i enföräldersfamiljer och att familjerna på olika sätt är allt mer brokiga. Den traditionella kärnfamiljen blir allt mer sällsynt, fattigdom blir allt vanligare bland enföräldersfamiljerna och samtidigt är många ofrivilligt barnlösa. Den ökande mångfalden bland familjerna lyfter fram frågan om församlingarna bör inrikta sin verksamhet på olika sätt till olika familjer, till exempel enföräldersfamiljer.

En annan utmaning gäller kyrkans sätt att tala om familjer. Fortfarande lever ”de perfekta familjernas teologi” starkt vidare i många kyrkliga tal och inlägg. Särskilt smärtsamt framträder det i predikningar och tal på morsdag, farsdag och i jultiden, då lyckliga familjer kommer samman och upplever en djup kontakt och stöder varandra. Sådana tal skapar utanförskap och framhäver den smärta som familjernas olika situationer kan bära med sig.

³⁰ Kontiainen 2015, 59.

³¹ Chaves 2017, 108, 116-117, 125-126, 132.

1.4 Tänk om...

- Det centrala målet för kyrkans fostrande verksamhet skulle vara att önska alla välkomna i kyrkans verksamhet och därigenom sträva efter ett långvarigt engagemang i kyrkans tro och liv. Lågtröskelprincipen skulle iakttas i all verksamhet. Den låga tröskeln välkomnar alla och det välbekanta skapar mening och engagemang, medan det nya och främmande fjärmar.
- Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland skulle skapa en rikskyrklig minikonfirmandundervisning för barn i omkring 10 års ålder och i den inhämta styrkor och innehåll ur konfirmandundervisningen utan att verksamheten är en del av konfirmandundervisningen för 15-åringar.
- Församlingarna i sitt gudstjänstliv och sin fostrande verksamhet skulle frånga ”de perfekta familjernas teologi” och i stället allt mer tydligt beakta familjernas olikhet, i synnerhet enföräldersfamiljer.

1.5 Litteratur

- Bengtson, Vern; Putney Norella & Harris Susan.
2013
Families and Faith. How Religion is Passed Down Across Generations.
Oxford: Oxford University Press.
- Berger, Peter & Davie, Grace & Focas, Effie
2008
Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations.
Hampshire/Burlington: Ashgate.
- Berger, Peter
1999
The Desecularization of the World – Resurgent Religion and World Politics.
- Berger, Peter
2014
The Many Altars of Modernity: Toward a New Paradigm on Religion
and Modernity. DeGruyter.
- Beyer, Peter
2018
From Religion to Non-Religion: Generation, Cohorts, and Migration in
Canada in the Early 21st Century. Paper presented at the conference on
The Transmission of Religions across Generations: Transfer, Loss,
and Re-formation of Religion, WWU, Münster, Germany, May 18.-19, 2018.
- Bucher, Anton A.
2009
Religiosity and Spirituality among Younger Adults. *In What the World Believes.
Analyses and Commentary on the Religion Monitor 2008.*
Gütersloh: Verlag Bertelmans Stiftung, 585-627.
- Chaves, Mark
2017
Religious Congregations in 21st Century America. – In Thorsten Latzel and
Gerhard Wegner (Eds.) *Congregational Studies Worldwide.*
The Future of the Parish and Free Congregations.
Sozialwissenschaftliches Institut der EKD. Leibzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Christensen, Leise
2018
Researching programs for Mini Confirmands in Denmark. International Symposium
Researching Non-Formal Religious Education in Europe. Tübingen, March 12-14, 2018.
- Hytönen, Maarit
2016
Hur den kristna traditionen går vidare. – Luthersk delaktighet
Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015: Undersökning om
kyrkan och finländarna. Kyrkans forskningscentralens publikationer 125.
Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 110–145.
- Ilg, Wolfgang & Tervo-Niemelä, Kati & Maaß, Christoph
2017
Believing, belonging and volunteerism in adolescence.
Predictive factors from childhood and confirmation time in a multi-level
framework. – F. Schweitzer at al (eds.) *Confirmation work, Faith and Volunteerism.
A longitudinal Study on Protestant Adolescents in the Transition towards
Adulthood – European perspectives.*
München: Gütersloh, 114-129.
- Ketola, Kimmo
2016
Luthersk tro i dagens Finland. – Luthersk delaktighet Evangelisk-lutherska
kyrkan i Finland åren 2012–2015: Undersökning om kyrkan och finländarna.
Kyrkans forskningscentralens publikationer 125.
Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 47–87.
- Konttinen, Heini
2015
”Valohoitoa pintaa syvemmälle” Tutkimus Valon messun merkityksestä
sen toteuttajille. [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/158560/
KonttinenHeiniProGradu.pdf?sequence=2](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/158560/KonttinenHeiniProGradu.pdf?sequence=2)
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna
2012
Yhteistä aikaa etsimässä – Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla.
Perhebarometri 2011. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 42/201.
Helsinki: Väestöliitto.
- Niemelä, Kati
2011
Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja
sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. In K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu
and H. Salomäki (eds.) *Uskonto suomalaisten elämässä – Uskonnollinen kasva-
tus, moraali, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa.*
Tammerfors: Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja, 40-59.

- Niemelä, Kati
2007
Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Okkonen, Kaisa-Mari
2014a
Suomessa lasten toimeentulo on eurooppalaisittain turvattua. Hyvinvointikatsaus 1/2014.
http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_001.html
- Okkonen, Kaisa-Mari
2014b
Suomessa toimeentulovaikkeudet koettelevat erityisesti yksinhuoltajaperheitä. Hyvinvointikatsaus 1/2014.
http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_003.html
- Rotkirch, Anna & Tammissalo, Kristiina & Miettinen, Anneli & Berg, Venla
2017
Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017.
<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b911e558f7893386d4a475be-612b570c/1528357972/application/pdf/7659544/vanhemmuutta%20lykätään%20netti%20iso.pdf>
- Sohlberg, Jussi & Ketola, Kimmo
2016
De religiösa samfundet i Finland. – Luthersk delaktighet Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015: Undersökning om kyrkan och finländarna. Kyrkans forskningscentralens publikationer 125.
Tammerfors: Kyrkans forskningscentral, 15–46.
- Stolz, Jörg et al.
2016
(Un)believing in Modern Society. Ashgate.
- Födda 2017
2018
Finlands officiella statistik (FOS): Födda. Helsingfors: Statistikcentralen [hämtad: 27.4.2018]
http://www.stat.fi/til/synt/2017/synt_2017_2018-04-27_tie_001_fi.html
- Schweitzer, Friedrich & Niemelä, Kati & Schlag, Thomas & Simojoki, Henrik (eds.)
2015
Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: the 2nd international study. München: Gütersloh.
- Syväoja, H. J., Kantomaa, M. T., Ahonen, T., Hakonen, H., Kankaanpää, A. & Tammelin, T. H.
2013.
Physical activity, sedentary behavior, and academic performance in Finnish children.
Medicine & Science in Sports & Exercise (MSSE)
http://journals.lww.com/acsm-msse/Abstract/publishahead/Physical_Activity,_Sedentary_Behavior,_and.98362.aspx
- Tervo-Niemelä, Kati
2017
Kirkon jäsenyys rippikoulun ja isostoiminnan kysymyksenä. Teoksessa Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja hengellisyys isostoiminnassa.
Toim. Jarmo Kokkonen.
Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Voas, David & Doebler, Stephanie
2011
Secularization in Europe: Religious change between and within birth cohorts. *Religion and Society in Central and Eastern Europe*. Vol. 4, No 1.
- Voas, David & Chaves, Mark
2014
Is the United States a Counterexample to the Secularization Thesis? *American Journal of Sociology*.
Volume 121 Number 5 (March 2016): 1517–56
- Woodhead, Linda
2018
Intergenerational “Transmission” and the Rise of “No-Religion in Britain: some findings and Research Questions. Paper presented at the conference on The Transmission of Religions across Generations: Transfer, Loss, and Re-formation of Religion, WWU, Münster, Germany, May 18.-19, 2018.

Dop, fostran och tillväxt

► Katri Vappula

2.1 De sjunkande statistikkurvornas själslandskap

I början av 2000-talet började medlemsantalet i Finlands Scouter sjunka. Man räknade ut att den sista medlemmen får släcka belysningen år 2030 om medlemsantalet fortsätter minska i samma takt. Eftersom ingen ville att det blir verklighet var det dags för alla att hugga i och ta itu med problemet. Scouternas kommunikation moderniserades och man började göra reklam för sig. Det nya scoutprogrammet gav alla möjlighet att gå med i scouterna i vilken ålder som helst, även som vuxen. Alla scouter förband sig vid tillväxt och fick uppgiften att värva en kompis.³² Man tog i bruk begreppet ”kompisdeltagare”, på finska EVP dvs. ”ei vielä partiolainen” (inte ännu scout). Under många år utgavs inte en enda scouttidning och hölls inte ett enda tal där man inte påminde om att medlemsantalet måste ökas genom aktiv värvning.

Med scouterna som modell räknade vi ut att om antalet döpta i Finland sjunker i samma takt som år 2016 och de föregående fem åren kommer det sista dopet att hållas år 2056. När man granskar statistiken över hela 2000-talet ser man dock att minskningen blivit allt snabbare. Procenttalet för minskningen i antalet dop har fördubblats vart femte år.³³ Om takten fortsätter att accelerera kommer det sista dopet att hållas redan mycket tidigare.

Den sjunkande statistikens själslandskap är inget nytt i församlingsarbetet. Den samlande verksamheten i församlingarna har minskat under cirka 50 års tid. Till exempel klubbverksamheten för barn i skolåldern hade sitt rekordår 1969, då antalet klubbmedlemmar var 181 000.³⁴ Efter det har statistiken pekat stadigt nedåt så att antalet klubbmedlemmar 2016 bara uppgick till cirka en fjärdedel av rekordet, 42 916. Minskningen i åldersklasserna är inte hela förklaringen. Visserligen har nya innovationer såsom föräldra-barngrupperna stigit från noll till statistiktoppen under dessa år.

³² Finlands Scouter 2010, 6.

³³ Statistisk årsbok för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2016.

³⁴ Leinonen 2010, 254-264.

Den grundläggande frågan är hur vi förhåller oss till den drastiskt sjunkande statistiken och särskilt medlems- och dopstatistiken. Ger vi upp för att vi betraktar slutet som ofrånkomligt eller fortsätter vi verksamheten med en allt mindre skara bakom lyckta dörrar, såsom lärjungarna i övre salen? Eller kan vi trots allt tro på en uppståndelse, lita på att Kristus finns mitt ibland oss och öppna dörrarna för att gå ut på gator och torg där människorna finns? Kan vi tala vars och ens eget språk och bjuda in dem till oss? Pingstens under kan väl bli verklighet även i våra dagar.

2.2 Hindren måste undanröjas

För 500 år sedan förnyade reformationen den katolska kyrkan och ledde till uppkomsten av vår egen lutherska kyrka. Reformationen är en bra spegel även nu när vi kämpar med den sjunkande statistiken i vår egen kyrka. De centrala idéerna är tillämpliga än i dag, trots att tiderna förändrats och vi med dem.

I reformationen utkristalliserades det religiösa stoffet så att onödiga utlöpare gallrades bort – sådana som blev ett hinder för tron och som inte hade sin grund i Bibeln och Kristus utan i traditionen. När det gäller dopet och fadderskapet har vår kyrka traditioner som bör granskas på nytt i ljuset av Bibeln och djärvt omformas i takt med förändringarna i samhället. Samma resultat kan nås genom WWJD-metoden, dvs. genom att fråga sig vad Jesus skulle göra (What would Jesus do?). Av de judiska fädernas grundläggande föreskrifter ifrågasatte Jesus dem som utgjorde ett hinder för mänskliga möten och relationen mellan människa och Gud. Bibelexempel på detta finns bland annat i Markus 3:1–6 om huruvida det är tillåtet att bota på sabboten och i Lukas 10:25–37 om den barmhärtige samariern.

Kravet på två lutherska faddrar är en av de traditioner som håller på att bli ett hinder för dop. Dopet är Guds gåva till människan och det ges utan egna förtjänster. Karaktären av gåva framkommer särskilt tydligt i barndop. Dopet ges som gåva åt ett nyfött barn som inte kan komma med sina egna förtjänster eller sin tro som motgåva. I vår kyrka agerar vi ändå på annat sätt än vi tror om den som ska döpas inte får komma tomhänt utan måste ha med sig en fadder som hör till kyrkan. Enligt kyrkans ”grundläggande regler” kan ett barn inte döpas utan en fadder som godkänts av kyrkan. Fadderkravet är allt oftare ett hinder för dop även om det inte borde få vara det.

Det är också viktigt att fundera över hur vi ska bemöta de fadderkandidater som vid tidpunkten för dopet inte hör till kyrkan men som föräldrarna i god tro valt ut. I ett betänkande av en arbetsgrupp tillsatt av biskopsmötet 2002 konstateras det att fadderskapet inte har någon tydlig och entydig teologisk grund och att kyrkan därför har rörelsefrihet när det gäller att definiera fadderskapets roll och betydelse. I betänkandet dras slutsatsen att det därför är möjligt att flexibelt granska fadderskapets nyanser i kyrkans föränderliga omvärld.³⁵ Samtidigt konstateras det i betänkandet att

föräldrarna bör välja de bästa faddrarna, dvs. konfirmerade församlingsmedlemmar som kan vara vittnen till dopet, assistera på dopfesten och förbinda sig vid barnets kristna fostran, och att kyrkan inte behöver några inofficiella faddrar.

Kyrkans omvärld har genomgått stora förändringar på 16 år. Fadderfrågan bör i dag inte endast betraktas utifrån vad kyrkan behöver och så att kyrkan ställer kriterier för vem som duger. Den bör också ses ur missionens perspektiv. Rapporten *Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete*, som utarbetats av Kyrkostyrelsens sakkunniga och utgavs i början av 2018, utmanar oss till djärv teologisk reflektion och dialog med tidens fenomen. Enligt rapporten blir nyckelfrågan huruvida kyrkans anställda och kyrkans verksamhetskultur lyckas förnya sig på det sätt som omvärlden kräver.³⁶

När man betraktar fadderfrågan genom den missionerande kyrkans glasögon ter den sig annorlunda än i den kyrka som främst syftar till att behålla sin dominerande ställning. Även om kyrkan inte behöver inofficiella faddrar innefattar vår tro tanken på att människan själv behöver möta Gud och också behöver kyrkan. Hur kan vi då även i dessa situationer skapa en möjlighet till möte mellan människa och Gud? När en vuxen som inte hör till kyrkan vill vara närvarande i barnets liv och med om att välsigna barnet vid dopet och be för barnet tillsammans med församlingen är det ur missionens synvinkel positivt och bör inte förhindras.

Kunde bemötandet av faddrar som inte hör till kyrkan vara en del av kyrkans dialog med kulturer och åskådningar eller mission, ett ”kompisfadderprogram” i likhet med scouternas, där vi tar emot ”inte ännu kristna” som de är, ser dem i ögonen såsom Jesus såg Sackaios i ögonen och frågar hur de mår? Då skulle vi lämna dörren öppen för människorna till församlingens gemenskap. Vi kunde på samma sätt som scouterna utvidga vårt insidertänk och berätta att man kan komma till kyrkan och gå med i kyrkan i vilken ålder som helst och att det aldrig är för sent att ta emot Guds kallelse.

2.3 Är det tillåtet att välsigna ett odöpt barn?

En annan aktuell fråga är om man kan välsigna ett odöpt barn när föräldrarna inte ser dopet som ett alternativ. I dessa situationer är det ofta fråga om att två olika åskådningar möts i familjen, ibland också om att man vill låta barnet självt välja sin religion när det växer upp. På vissa ställen har prästerna förbjudits från chefshåll att delta i till exempel namngivningar. I andra församlingar har inbjudningar lett till diskussion och man har också kunnat tacka ja. Motiveringen till att inte välsigna är då dopets frälsande karaktär och rädslan för att dopet förlorar sin ställning. Välsignelse ger vid handen att vi godkänner att barnet inte döps. Ett annat synsätt kan motiveras med att Guds verk inte påverkas av människors val. Dopet är Guds stora gåva och hemlighet och dopets ställning vilar för alltid enbart på Gud. Om föräldrarna till exempel har olika religioner förstår man att de inte alltid vill låta döpa sitt barn, även om de vill att barnet ska få en kristen fostran.

³⁵ Biskopsmötet 2004,5.

³⁶ Rapport: Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete 2018, 3.

Frågan om det är tillåtet att välsigna ett barn bör snarare betraktas ur barnets synvinkel än utifrån föräldrarnas val. När barnen fördes till Jesus och han ombads röra vid dem tillrättavisades föräldrarna av lärjungarna, men Jesus sa till dem: *”Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte. Guds rike tillhör sådana som de.”* Jesus behövde inte veta vilken åskådning föräldrarna hade utan tog barnen i sin famn och välsignade dem. (Mark 10:14–16). Ur barnets synvinkel är det bättre att åtminstone bli välsignad om man inte blir döpt.

Frågan om välsignelse av barn kan också betraktas i relation till våra äktenskapsförordningar. Vid sidan av kyrklig vigsel erbjuder vi möjlighet till välsignelse av äktenskap när den ena maken inte är en konfirmerad medlem av vår kyrka. Det är logiskt att tänka sig att vi kunde erbjuda sådana makars barn möjlighet till välsignelse vid sidan av dop, till exempel i form av en andakt. Skillnaden är att av dessa två är endast dopet ett sakrament i vår kyrka och ett medel för frälsning på ett annat sätt än vigsel till äktenskap. Därför bör även välsignelse av barn förrättas på ett sätt som tydligt avviker från dopförrättningen, så att de inte förväxlas, vilket kan bli fallet med vigsel till äktenskap och välsignelse av äktenskap då de förrättningarna påminner om varandra. Ur missionens synvinkel är välsignelse ett budskap om att barnet är viktigt för Gud och samtidigt en kallelse, en möjlighet att senare ta ett steg mot dopet.

2.4 Till var och en på deras eget språk

Ett hinder för dop är språket. För dagens människor är kyrkans andliga språk lika främmande som latinet var för den vanliga medborgaren under reformationen. Latinet var inte ett språk som användes i vardagen utan man måste särskilt lära sig det.

Under reformationen framhävde man att det var viktigt att tala om tron på vars och ens eget modersmål. Samma språkliga reform behövs nu. Det händer lätt att man avvisar trons innersta väsen om man inte förstår språket. Därför måste språket i samband med dop förnyas. I dopformuläret konstateras till exempel att Kristus bereder ”frihet från syndens, dödens och onskans välde” och prästen ber att Gud ska ge den döpta ”kraft att varje dag dö bort från synden och leva för Kristus”. När det uttrycks på det här sättet möts inte det religiösa innehållet och dagens unga vuxna. Sådana uttryck är främmande för vår världsbild. Det behövs nya ord så att dopet blir lättare att förstå och ta till sig.

I utbildningarna inom kyrkans fostran har vi diskuterat gränserna mellan bibehållande och förnyande teologi och utmaningen med att sätta nya ord på gammalt bland annat med hjälp av begreppen ”vit eld” och ”svart eld” i förhållande till Bibeln.³⁷ Det är relativt enkelt att urskilja den ”svarta elden” i Bibeln: den är Guds heliga och oföränderliga uppenbarelse som skrivits på Bibelns blad i ord som vi inte kan ändra även om världen förändras. Texten måste naturligtvis översättas från ett språk till ett annat och moderniseras i takt med språkets utveckling. Men

det ska göras så att den ursprungliga betydelsen bibehålls så exakt som möjligt. När det gäller gudstjänstliturgin och till exempel dopformuläret är uppgiften något svårare. Vad bör bevaras i så ursprunglig form som möjligt och vad bör förnyas och vitaliseras när tiderna förändras, så att vi kan ge människorna möjlighet att finna meningssamband och möta Gud?

Bibeltexterna och Herrens bön kan vi inte ändra i dopformuläret eftersom de är en del av Bibelns ”svarta eld”. Vi kan inte heller ändra att man döps ”i Faderns, Sonens och den heliga Andens namn”, men hur är det med de övriga uttrycken i formuläret? Skulle vår undervisning förändras eller förvanskas om vi till exempel beskrev dopet endast via ett positivt innehåll? I stället för att berätta vad Kristus bereder oss frihet från kunde vi berätta vad han befriar oss till, till exempel: ”Gud har befriat dig till kärleken, glädjen och livet. Må han ge dig kraft att varje dag välja det goda och leva för Kristus.” För en som främjat sig från kyrkans språk är det lättare att förstå ett enkelt och positivt uttryck. Då tar man inte avstånd utan håller sinnet öppet för att förstå mer om dopets djup.

³⁷ Pitzele 2001,4-9.

2.5 Webben är vår tids boktryckarkonst

Språket bör också förstås i en bredare bemärkelse än skriftspråk. Hur låter de blivande unga föräldrarnas eget språk, till exempel den nuvarande s.k. Z-generationens? Hur låter deras modersmål som vuxit upp med mobilen i handen och ett alltid närvarande internet? Om vi tar tanken på folkspråk på allvar bör vi fundera över hur vi kan förmedla dopets betydelse till exempel kort och koncist i ett textmeddelande eller en tweet eller hur vi kan kommunicera vårt budskap på video i en ström av musik och växlande bilder som förmedlar dopets heliga natur och betydelse som en stabil grund i livet. Webben och de sociala medierna är vår tids ”boktryckarkonst”, verktyget för att dela budskap till den stora allmänheten snabbt och effektivt. Kyrkan bör satsa på att använda webben.

I dag erbjuder församlingarna sina medlemmar rätt så likformig kommunikation med medlemstidningarna, webbplatserna, broschyrerna och de postade breven som huvudsakliga källor. Församlingarna satsar på samlande verksamhet som de hoppas människor deltar i. Unga vuxna vill däremot ha tjänster som lyfts fram och profilerats för dem och som de har nytta av, helst på webben. De är inte intresserade av att delta i verksamheten.

Webben är en verksamhetsmiljö för unga vuxna, en verklighet där livet pågår. I den verkligheten bör tron och kyrkan vara närvarande för att kunna möta dem. Vilket budskap förmedlar kyrkan då det inte är möjligt att boka dop på nätet? Kommer alla på riktigt över tröskeln för att ringa och fråga om en präst finns tillgänglig den tidpunkt familjen önskar? Stänger vi ute de unga som bara har en internetförbindelse i sin telefon och ingen traditionell telefonförbindelse alls? En del församlingar håller redan på att införa elektronisk bokning av förrättningar. Vi kan också sänka tröskeln för kontakter med små och enkla förändringar, såsom en mening på webbplatsen: ”Är du intresserad av dop? Skicka ett meddelande så kontakter vi dig.” Det här är effektiva första steg på vägen mot att möta våra medlemmar på ett allt mångsidigare sätt i den webbvärld de lever i. De följande stegen är att ta vår kommunikation och vårt församlingsliv till de elektroniska kanalerna på ett riktat och interaktivt sätt.

I kyrkans missiologirapport uppmanas vi till att skifta tyngdpunkt i verksamheten och utveckla kyrkans synlighet: ”Det lönar sig inte längre för kyrkan att primärt fokusera på samlande verksamhet. Fokus måste allt mer läggas på synlighet i medierna och ett gemenskapsbaserat arbete – på att kyrkan möter människor där de redan finns. Kyrkan ska vara med i olika forum, även digitala, där världsåskådningar diskuteras.”³⁸

Dessa synvinklar som lyfts fram i kyrkans missiologirapport bör, liksom även reformationens tankar om folkspråkets och boktryckarkonstens betydelse för att

sprida tron, tas på allvar. Många hinder för dop undanröjs om vi bearbetar språket, utnyttjar levande och rörliga bilder med ljud samt webbens och de sociala mediernas mångsidiga möjligheter och möter människorna där de är.

2.6 Tydligt stöd på vägen mot en kristen identitet

Sekulariseringen, dvs. när människor fjärras från den kristna tron, har varit ett växande fenomen på 2000-talet. Sekulariseringen har samband med att allt fler går ur kyrkan och låter bli att döpa sina barn. Den viktigaste orsaken till att låta döpa sina barn verkar vara traditionstillhörigheten. Enligt enkäten *Medlem 360*, som används i många församlingar, hör dock en stor del av de unga vuxna till gruppen fristående, som inte betraktar traditioner som särskilt betydelsefulla. I stället för tradition borde vi därför lyfta fram andra motiv för dop. I kyrkans missiologirapport konstateras det att ”frågan blir hur man ska motivera dem som hör till kyrkan att fortsätta göra det, särskilt i de yngre åldersklasserna, och att låta döpa sina barn till medlemskap i kyrkan.”³⁹

Hur kan de unga vuxna bygga upp en personlig anknytning till dopet och till ett liv som kristna? Vart ska vi ta oss för att berätta för dem vad dopet betyder och för att stödja dem till att leva som kristna? Vilka byggstenar kan vi ge för den kristna identiteten i olika åldrar och hur kan vi stödja familjerna och vara deras ”base camp”? Konfirmandarbetet fyller den uppgiften, men verkar tyvärr inte i sig vara tillräckligt för att skapa en kristen identitet. Många konfirmerade unga vuxna går ur kyrkan varje år eller låter bli att döpa sina barn eftersom de inte vet varför de skulle låta döpa dem. Hela den fostrande stigen inom kyrkan bör ses över och börja utvecklas så att den bättre stöder utvecklingen av en kristen identitet.

Norska kyrkan har utarbetat en modell som lämpar sig som spegel för oss i denna utmaning. Där har man tagit fram en övergripande plan för fostran, trosoppläring, under namnet *Gud gir – vi delar*. Enligt planen betraktas kristen fostran som en synonym till dopundervisningen, för vilken församlingen ansvarar tillsammans med hemmet. I planen ingår sammanlagt 315 timmar kristen fostran, varav 60 timmar placerats inom konfirmandundervisningen (hos oss omfattar konfirmandundervisningen 80 timmar). Timmarna har delats upp på tre åldersgrupper: under skolåldern 0–5-åringar, de lägre årskurserna 6–12-åringar och de högre årskurserna och vidare 13–18-åringar. Till sina allmänna mål påminner trosoppläring om huvudindelningen i vår plan för konfirmandundervisningen 2001: livet – tron – bönen, dvs. livskompetens och tolkning, kyrkans tro och tradition samt utövande av den kristna tron bildar en växelverkande helhet.⁴⁰

³⁸ Rapport: Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete 2018, 3.

³⁹ Rapport: Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete 2018, 12.
⁴⁰ *Gud gir – vi delar* 2010.

”

*Framför allt kunde
vi ta modell av
äkta engagemang.”*

Norska kyrkans nationella plan är inte normativ utan församlingarna utarbetar utifrån den sina egna planer med lokala fokuseringar och särdrag. Upprättandet av lokala planer stöds ekonomiskt. Församlingarnas verksamhet för de olika åldersgrupperna delas med andra församlingar via en resursbank på webben.

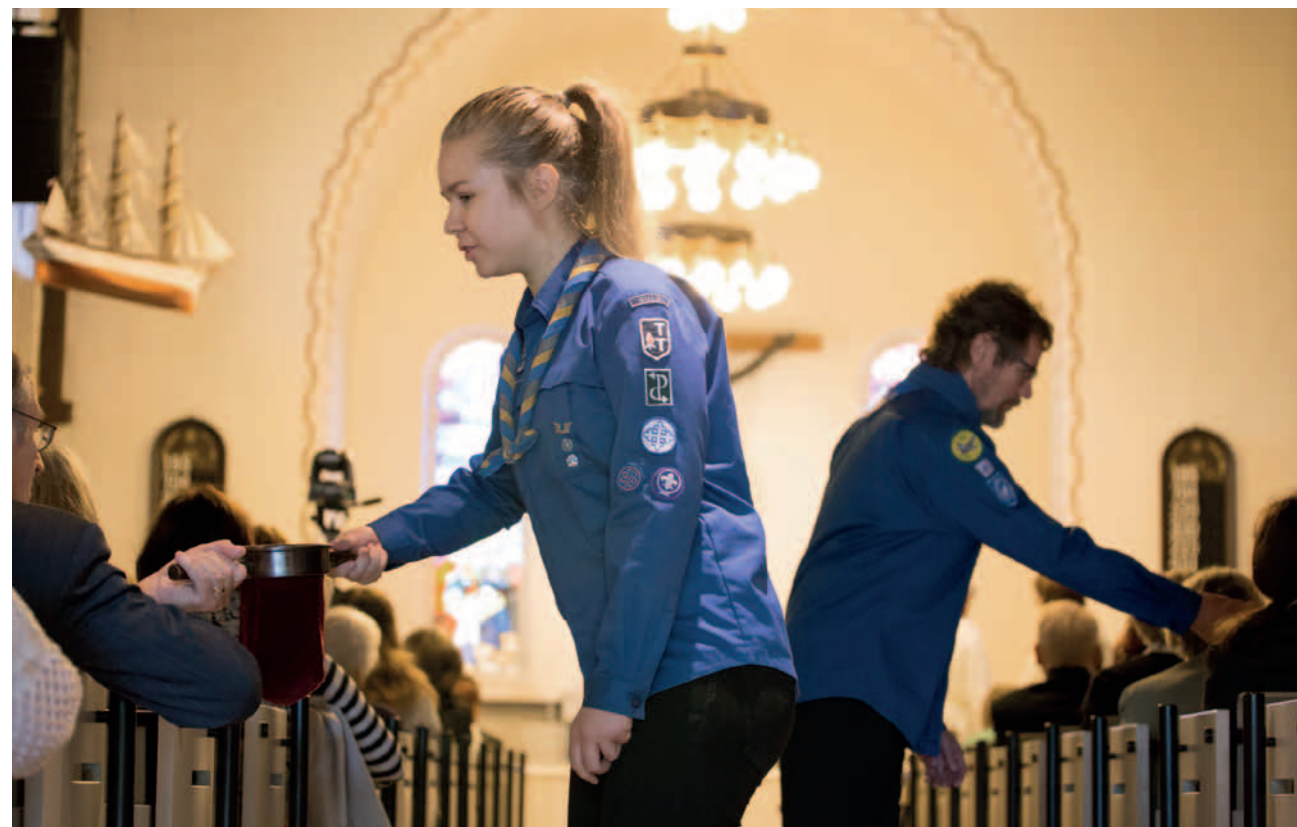
Tänk om även vår egen kyrka skulle ställa upp mål för kristen fostran genom hela uppväxten, från spädbarn till vuxen, och inte bara för konfirmandtiden. Vi har gott om bra verksamhetsformer, och även innehållet i dem kunde formas till en helhet som stöder utvecklingen av en kristen identitet i barndomen och ungdomen.

I Norge var det ändringar i skolornas religionsundervisning som gav kyrkan impulsen till att upprätta en övergripande plan för kristen fostran. År 2003 ersattes undervisningen i den egna religionen med ett för alla gemensamt och konfessionellt neutralt läroämne. Även om vår kyrkas medlemmar i de finländska skolorna fortfarande får undervisning i den evangelisk-lutherska religionen som läroämne håller småbarnspedagogiken och skolundervisningen på att förändras så att vi inte längre kan betrakta dem som ett tillräckligt stöd för utvecklingen av en kristen identitet. Kyrkan bör själv bättre ta till sig sin uppgift inom kristen fostran och stödja familjerna i deras fostrande uppgift.

2.7 Vi ska förbinda oss till förändringen tillsammans

Jag återvänder till mitt exempel på scouternas medlemsvärvning. När de aktiva medlemmarna i scouterna engagerade sig i värvningen av nya medlemmar bar det önskad frukt på några år. Scouternas medlemsantal har småningom börjat öka.⁴¹ I dag ger scouterna intrycket av en livskraftig, modern och mångsidig organisation som man gärna går med i eller samarbetar med.

Förutom av Jesus och reformationen kan vi också ta modell av scouterna, som ju i vår kyrka är en officiell arbetsform där unga vuxna får sin röst hörd. Vi kunde förnya såväl hela vår fostrande väg som vårt ”dopprogram”, dvs. dopförrättningen, psalmerna och vårt sätt att berätta om dopet samt lyfta fram att man kan komma med i vilken ålder som helst. Vi kunde undanröja hindren för dop och utarbeta

vårt eget inte ännu kristen-program enligt scouternas modell. Allt detta innebär att vi samtidigt tar med de vuxnas perspektiv, till exempel vuxendopet och katekumenatet. Vi kunde också modernisera vår kommunikation och börja göra reklam för dopet och vår väg till andligt växande. Mycket av detta pågår glädjande nog redan i många församlingar.

Framför allt kunde vi ta modell av äkta engagemang. Dopet är en fråga som rör oss alla, liksom även stödet på vägen till en kristen identitet. Scouterna hade målet att var och en under ett års tid bjuder in minst en kompis. Tänk om varje medarbetare i kyrkan och varje aktiv medlem i församlingen skulle förbinda sig vid dopet under de följande tre åren. Tänk om var och en modigt skulle möta människor, lära sig att på ett språk de förstår berätta varför de själva är döpta medlemmar i kyrkan, och bjuda in en kompis.

Det är kyrkans och de kristnas uppgift att gå ut och göra alla folk till lärjungar. Vi ska inte vänta på att någon kommer till oss utan modigt söka nya sätt att gå ut bland människorna. Gå ut och göra.

⁴¹ Partiovuosi 2017, 8.

2.8 Tänk om...

- Fadderskap och välsignelse av barn skulle betraktas som möten utifrån kyrkans missionsperspektiv när det gäller personer som inte hör till kyrkan.
- Vi skulle förnya vår kommunikation så att dopet och kyrkans budskap också når de unga vuxna.
- Vi i församlingarna skulle utveckla en enhetlig väg för kristen fostran, där den röda tråden är att på ett åldersanpassat sätt stödja en holistisk utveckling av en kristen identitet.

2.9 Litteratur

Gud gir – vi deler.

2010

Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Kirkerådet, Den norske kirke.

Jokela, Eero ja Pruuki, Heli (toim.)

2010

Jo iso – vielä pieni. Lasten Keskus.

Statistisk årsbok för kyrkan 2016

2017

Kirkon tilastollinen vuosikirja – Statistisk årsbok för kyrkan 2016.

Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Kummiuden perusteet ja toteutuminen kirkossamme.

2003

Piispainkokouksen 10.-11.9.2002 asettaman työryhmän mietintö –Sarja B

2004:1.

Leinonen, Pekka

2010

Kristillinen varhaisnuoristyö 1800-luvun lopusta 2000 –luvun alkuun.

Jo iso – vielä pieni. Toim. Eero Jokela ja Heli Pruuki. Helsinki.

Lasten Keskus. 248-265.

Partiovuosi 2017.

2018

Suomen partiolaisten vuosikirja. Helsinki.

Suomen Partiolaiset –Finlands Scouter ry.

Pitzele, Peter A.

2001

Valkoinen tuli. Johdatus bibliodraaman menetelmiin ja perusteisiin.

Jyväskylä. Suomen Piipiseura.

Rapport: Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete

2018

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, Kyrkostyrelsen.

Toimintasuunnitelma 2011–2012

2010

Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry. Multiprint

Kyrkans småbarnspedagogik för barnets och familjens bästa även i framtiden

► Heljä Petäjä och Raija Ojell

3.1 Från dagvård till småbarnspedagogik

Med småbarnspedagogik avses en helhet som består av fostran, undervisning och vård för barn under skolåldern. Småbarnspedagogiken stöder och kompletterar familjernas fostrande uppgift och svarar för egen del för barnens välmående.

Småbarnspedagogiken har genomgått många förändringar på 2010-talet. När verksamheten överfördes till Undervisnings- och kulturministeriet 2013 övergick man från dagvård till småbarnspedagogik. I dag är småbarnspedagogiken en del av det finländska skolsystemet och ett viktigt skede i barnets uppväxt och lärande. Ändringarna påverkar också församlingarnas småbarnspedagogik och samarbetet med den kommunala småbarnspedagogiken.

Revideringen av lagstiftningen om småbarnspedagogik har varit en lång process. Den första delen av lagen om småbarnspedagogik trädde i kraft 2015. Den andra delen ska enligt propositionen träda i kraft 1.8.2018. Enligt lagen avses med småbarnspedagogik en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård av barn och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas.⁴²

Utbildningsstyrelsen gav med stöd av lagen ut dokumentet Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016). Det är en nationell föreskrift enligt vilken de lokala planerna för småbarnspedagogik ska göras upp. Dokumentet är bindande och därmed jämförbart med grunderna för förskoleundervisningens och den grundläggande utbildningens läroplaner. Grundernas bindande karaktär är nytt inom småbarnspedagogiken.

⁴² Lagen om småbarnspedagogik 1 § (580/2015).

Avsikten med den nationella styrningen är att skapa likvärdiga förutsättningar för alla barn som deltar i småbarnspedagogiken att växa, utvecklas och lära sig.⁴³ På så sätt bildar småbarnspedagogiken ett strukturellt och delvis innehållsmässigt kontinuum tillsammans med förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för att barnen ska få en mångsidig kompetens. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja.⁴⁴ De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället.

3.2 Ändringarnas inverkan på samarbetet mellan församlingen och kommunen

Grunderna för planen för småbarnspedagogik medför många ändringar i småbarnspedagogikens verksamhetskultur, pedagogik och terminologi. Församlingarna bör vara medvetna om ändringarna eftersom de också påverkar samarbetet med församlingen. Det goda samarbetet mellan församlingarna och kommunerna har långa traditioner. På många ställen har man etablerade modeller för samarbetet som nu bör ses över i ljuset av de nya grunderna. I samarbete med den kommunala småbarnspedagogiken ska också församlingen följa de nya grundernas principer. En förutsättning för gott samarbete är att man har ett gemensamt språk. Församlingens medarbetare bör sätta sig in i grunderna samt den pedagogik och de termer som används i dem.

3.2.1 Fenomenbaserad pedagogik

De nya grunderna bygger inte på läroämnen utan är fenomenbaserade: olika fenomen i barnets livsmiljö och närmiljö behandlas som helheter. Grunderna talar om olika lärområden som styr planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten: a) Språkets rika värld, b) Mina många uttrycksformer, c) Jag och vår gemenskap, d) Jag utforskar min omgivning, e) Jag växer, rör på mig och utvecklas.⁴⁵ Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

I grunderna hänför sig religionen särskilt till helheten Jag och vår gemenskap, men länkas i praktiken också väl till de andra lärområdena. Temana behandlas som helhetsbetonade processer i småbarnspedagogikens vardag. Till exempel härrör temana som hör samman med åskådningar ur daghemmets vardag, barnens egna funderingar och familjernas verklighet. I dessa processer är det svårt för en utomstående att gå med och tillföra sina egna perspektiv. Därför är till exempel en församlingsanställds sporadiska besök på daghemmet inte direkt förenligt med det pedagogiska tänket.

3.2.2 Bredare åskådningsfostran

Grunderna inkluderar åskådningsfostran som är ett bredare begrepp än det tidigare använda religiös fostran. Åskådningsfostran omfattar religioner, åskådningar och religionslöshet. Den är allmänbildande till sin karaktär och inkluderar inte religionsutövning (psalmer, böner, trosbekännelse osv.). Daghemmets personal bär ansvaret för åskådningsfostran och hur den genomförs.

Samhällets småbarnspedagogik är religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Det innebär att alla religioner och åskådningar som finns representerade i barngruppen betraktas som jämbördiga utan att man värderar dem. Barnet får inte bindas vid någon åskådning och man får inte vädja till eller påverka barnet konfessionellt. Det betyder att man inte får hålla regelbundna andakter inom ramen för en enskild religion (till exempel söndagsskola eller andra religiösa evenemang) i stället för eller parallellt med åskådningsfostran.

Obundenheten innebär ändå inte att man inte får lyfta fram någon åskådningsaspekt i småbarnspedagogiken. Man får ta upp kunskap, historia och grunder samt verksamhetsformer, seder, aktörer, litteratur osv. som anknyter till åskådningar. De kan enligt grunderna betraktas som allmänbildande teman som utvecklar barnens beredskap att förstå mångfalden i sin närmiljö och som stöder deras agerande i den. Avsikten är inte att påverka barnet eller att styra barnet mot en viss åskådning.

3.3 Utmaningar och möjligheter i samarbetet

Synen på åskådningar i de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik har väckt många frågor när det gäller samarbetet mellan församlingens och kommunens småbarnspedagogik. De traditionella och ofta välfungerande samsamarbetsmodellerna måste omvärderas och frångås om de inte är förenliga med de nya grunderna. När välbekanta samsamarbetsformer upphör kan det i församlingen väcka sorg och vemod. Församlingens medarbetare och förtroendevalda kan vara osäkra på vilken roll och uppgift församlingen har i den nya situationen. Samarbetet inom åskådningsfostran betraktas inte nödvändigtvis som en av församlingens grundläggande uppgifter. När resurserna skärs ned kan man vara frestad att slopa goda och etablerade samsamarbetsrelationer med den kommunala småbarnspedagogiken.

Det är ändå kortsynt. Statistiken för församlingens egen samlande verksamhet pekar nedåt. Det kommer den sannolikt att fortsätta göra eftersom samhället har ett tryck på att få in allt fler barn i den kommunala småbarnspedagogiken. Om församlingen inte är alert i den här frågan kan kontakten med de yngre åldersklasserna i framtiden bli mycket knapp eller till och med obefintlig.

⁴³ Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016. Utbildningsstyrelsen.

⁴⁴ Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016 s. 16

⁴⁵ Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016, s. 32–33

*För att trygga de lokala spelreglerna
och ett fortsatt samarbete
är det bra att göra upp ett samarbetsavtal.”*

Styrkan i kyrkans småbarnspedagogik har under hela dess historia varit förmågan att reagera på förändringar i samhället och svara på familjernas behov. Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016 beaktar förändringarna i samhället och bidrar till att skapa nya möjligheter, även för ett ännu mångsidigare samarbete. Den utmaningen bör vi anta.

3.4 Kompetens för alla barns bästa

Trots ändringarna ger de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik fortsatt goda möjligheter för församlingarna att samarbeta med kommunens småbarnspedagogik. Kyrkans medarbetare har stor kunskap om åskådningar, värderingar och etik. Varför skulle vi inte dela den kunskapen med daghemmens personal, för barnens bästa?

Det är viktigt att vårda goda person- och samarbetsrelationer till kommunen. Regelbundna samarbetsmöten är en förutsättning för fungerande samarbete. Formerna och principerna för samarbetet ska gärna anges i de lokala planerna för småbarnspedagogiken. Planerna bör uppdateras då och då, och även planer för respektive verksamhetsperiod bör göras upp. Ett positivt partnerskap och ömsesidig respekt bidrar också till att en positiv religionsfrihet uppfylls.

Utbildningsstyrelsen har utarbetat en anvisning om åskådningsfostran och anordnande av religiösa evenemang inom småbarnspedagogiken.⁴⁶ Kyrkostyrelsen har i sin tur utifrån den anvisningen sänt församlingarna två cirkulär till stöd för samarbetet.⁴⁷

För att trygga de lokala spelreglerna och ett fortsatt samarbete är det bra att göra upp ett **samarbetsavtal**, som omfattar hela perioden från småbarnspedagogiken genom skolan och till läroanstalterna. Ett allmänt avtal (A) som stöder sig på de gällande lagarna ingås mellan ledningen för kommunens bildningsväsende och församlingens ledning. Som bilagor till avtalet kan man bifoga regionala verksamhetsplaner inklusive årsklockor (B), som enskilda daghem och skolor sedan skriver in i sina termins- eller årsplaner (C). På det här sättet kan samarbetet fungera även när personalen byts ut.⁴⁸

Kyrkostyrelsens samarbetsmodell med fyra olika korgar gör det lättare att strukturera det lokala samarbetet med daghem, skolor och läroanstalter. Principerna i korgarna baserar sig på Utbildningsstyrelsens anvisningar och den viktigaste lagstiftningen.^[4]

KORG I Allmänbildande undervisning

Småbarnspedagogikens åskådningsfostran och skolornas religionsundervisning är allmänbildande till sin natur. Det pedagogiska ansvaret för åskådningsfostran och hur den genomförs ligger hos kommunens personal inom småbarnspedagogiken. För skolundervisningen ansvarar lärarna.

Församlingen kan erbjuda samarbete inom ramen för sina egna styrkor och sitt kompetensområde. Det är till exempel naturligt att erbjuda sig att breda lärmiljön genom att presentera kyrkan, begravningsplatsen och annat som hör till den kristna traditionen. Till den allmänbildande delen hör inte element från religionsutövningen (bön, trosbekännelse, välsignelse osv).

Församlingens medarbetare kan erbjuda sina perspektiv. De kan stödja kommunens anställda och tillsammans med dem fundera på hur åskådningsfostran kan genomföras. Samarbetet baserar sig alltid på daghemmets och skolans mål. Som samarbetspartner kan församlingen också främja och stödja ekumenik och möten mellan religioner och åskådningar.

KORG II Traditionella fester

Till årets gång hör olika slags högtider med en stark koppling till den kristna traditionen i Finland. Det är då fråga om daghemmets och skolans egna fester även när de är kopplade till kyrkliga högtider. Församlingens medarbetare kan vara med på festen, men ska inte ta ansvar för den. Det är bra att komma ihåg att det inte blir ett religiöst evenemang bara för att man sjunger någon psalm eller framför en jultablå. I ett sådant evenemang kan alltså alla barn delta (om inte deras föräldrar bestämmer något annat). Jultraditioner med en religiös koppling är en del av den finländska kulturen. Det rekommenderas emellertid inte att festen firas i ett sakralt rum.

KORG III Religiösa evenemang

Det är möjligt att inom kommunens småbarnspedagogik och i skolorna ordna traditionella kyrkobesök vid jul, advent, påsk eller skolavslutning. Man kan också ordna andra typer av religiösa evenemang där det i enlighet med en positiv förståelse av religionsfriheten kan ingå religionsutövning, bön, psalmer och annat program. Evenemanget ska tillgodose barnens intresse och vara pedagogiskt motiverade. Om evenemanget ordnas under vanlig verksamhetstid är det en del av den kommunala småbarnspedagogikens och skolans egen verksamhet och genomförs inom ramen för samhällets pedagogiska struktur.

⁴⁶ Utbildningsstyrelsens anvisning OPH-55-2018

⁴⁷ Kyrkostyrelsens cirkulär 2/2018 och 6/2018b

⁴⁸ Om avtalsarbetet överlag, se finska Sakastisidan [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2A123E](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2A123E&https://skolanochkyrkan.evl.fi/132-samarbetsavtal-med-kommunen) samt <https://skolanochkyrkan.evl.fi/132-samarbetsavtal-med-kommunen>

[4] Broschyr om samarbete (korgarna), se <https://skolanochkyrkan.evl.fi/92-broschyr-om-forsamlingen-som-samarbetspartner>

Daghemmet eller skolan informerar om evenemangen och ber vårdnadshavarna skriftligt meddela om deras barn deltar eller inte. Deltagandet är inte beroende av medlemskap i ett religiöst samfund. För dem som inte deltar i det religiösa evenemanget ska det ordnas ett meningsfullt icke-religiöst alternativ i en annan lokal.

Även om kommunen har beslutat att det inte ordnas religiösa evenemang inom småbarnspedagogiken eller under skoldagen är det möjligt att informera vårdnadshavarna om program som riktar sig till barnets åldersgrupp och som ordnas av församlingen utanför småbarnspedagogikens verksamhetstid. Det är bra att avtala med kommunen om den här typen av information.

KORG IV Fostran och välmående

Församlingen kan stödja kommunens småbarnspedagogik och skolgemenskap till exempel genom krisstöd när sorgen drabbar. Man kan ge stöd åt både barn och vuxna med respekt för deras åskådningar. Till den här korgen hör också all förebyggande verksamhet för att stärka välmåendet. Korgen för fostran och välmående ökar i betydelse. Den kallar församlingen och de olika aktörerna i området till samarbete för barnens och de ungas bästa där de finns, utan att glömma de vuxna som fostrar och undervisar dem

3.5 Gemensamma ytor mellan samhällets och kyrkans småbarnspedagogik

De nya grunderna för planen för småbarnspedagogik förpliktar kommunen men inte församlingens egen verksamhet. Trots det rekommenderas att även församlingen i sin egen småbarnspedagogik följer grunderna och deras principer, med hänsyn till verksamhetens särprägel. Kyrkan har ingen egen småbarnspedagogik utan verksamheten är bunden till allmänna småbarnspedagogiska perspektiv och de nationella grunderna.

Målen med kyrkans småbarnspedagogik är i linje med de tio syftena i lagen om småbarnspedagogik. Verksamheten styrs av en kristen värdegrund och en holistisk människosyn. Religionen och det tillhörande stödet för barnets utveckling är en del av barnets välbefinnande som helhet. I kyrkans småbarnspedagogik studeras de centrala innehållen, sederna och traditionerna i den kristna tron med hänsyn till barnets ålder och upplevelsevärld. På så sätt får barnet erfarenheter och stoff för att bygga sin egen livsåskådning. Många föräldrar har berättat att de tar sitt barn till församlingens verksamhet för att barnet ska få delta i gruppverksamhet och därtill få en bra grund i livet.

3.5.1 Med barnet som utgångspunkt

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016 ställer tydligare än tidigare barnet i centrum och framhäver barnets agentskap. För kyrkans småbarnspedagogik är det här inget nytt. I många av kyrkans dokument om fostran talas det om delaktighet och beaktande av barnets behov.⁴⁹ Grunderna lyfter fram barnet som helhet och beaktandet av verksamhetsformer som barnet kan ta till sig. Den tanken förverkligas också i församlingens verksamhet utifrån den kristna människosynen. Barnet lär sig om sig själv, andra människor, närmiljön och olika åskådningar via sådant som barnet upplever som meningsfullt. I grundernas övergripande princip och även i den kristna människosynen ingår tanken att varje barn är unikt och värdefullt med sina egna egenskaper. Barn har olika styrkor, svagheter och intressen. Dessa olikheter ska respekteras och barnen bemötas likvärdigt.

3.5.2 Gemensam värdegrund

Enligt lagen om småbarnspedagogik är ett av målen med småbarnspedagogiken att ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund.⁵⁰

⁴⁹ Med barnet 2008, Barn i församlingen 2013, Vår kyrka – vi växer tillsammans 2010.
⁵⁰ Lagen om småbarnspedagogik 2 a §

Den västerländska kulturtraditionen bygger till stora delar på kristna värderingar och den kristna männi-skosynen. Det har haft betydelse för utformningen av samhällets strukturer och funktioner. Även den finländska kulturtraditionen har influerats av kristendomen. Därmed är den kristna värdegrunden utgångspunkten för den allmänna finländska kulturtraditionen, som alla som bor i Finland behöver vara förtrogna med för att klara vardagen. Det finns många allmänbildande element i de lokala församlingarna och kyrkorna. Därför är församlingen en naturlig samarbetspartner när man bekantar sig med den allmänna kulturtraditionen. Samtidigt blir också församlingen och församlingens medarbetare bekanta för barnen.

3.6 Mångkulturella utmaningar i arbetet

Mångfalden av kulturer och åskådningar har ökat kännbart i Finland under de senaste åren. Det innebär nya utmaningar för småbarnspedagogiken i både församlingen och samhället. Den kulturella och åskådningsmässiga mångfalden ökar förutom genom invandringen också genom migrationen inom landet. Betydelsen av interaktiva färdigheter och kulturell och konfessionell kompetens framträder allt tydligare.

Den centrala principen i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att alla språk, kulturer och åskådningar i en barngrupp är lika värda. Betydelsen av religion och åskådning lyfts allt tydligare fram som en viktig del av varje barns liv. De vuxnas uppgift är att uppmuntra barnet till att bekanta sig med det som är annorlunda. Olika spel, lekar, sånger, berättelser, maträtter, kläder och liknande hjälper barnet förstå att kamraten är både likadan och annorlunda. De anställda inom församlingens småbarnspedagogik har bred kompetens och gott om material och verksamhetsidéer i anslutning till detta. Att stärka den konfessionella kompetensen är därmed ett utmärkt objekt för samarbete mellan kommunen och församlingen.

Samarbete inom åskådningsfostran kan bära med sig något gott även för församlingens verksamhet. Genom att i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik godkänna varje barns rätt till sin egen religion och åskådning försvaret vi samtidigt de lutherska barnens rätt till sin egen religion. I ett samhälle med många kulturer och religioner är det viktigt att barnen redan som små lär sig komma överens med olika slags människor och respektera andras traditioner och åskådningar. Det är också en förutsättning för samhällsfred.

När åskådningarna ökar i mångfald minskar betydelsen av de traditioner i samhället som baserar sig på kristendomen. Olika traditioner blandas och deras religiösa innehåll försvagas. Många tidigare utpräglade kristna högtider har småningom i människors uppfattning förändrats till vanliga förlängda veckoslut. Även ändringar i lagstiftningen har bidragit till att stärka den utvecklingen.

I och med den kulturella mångfalden införs också nya högtider i vårt samhälle. Därför firas till exempel i daghem många olika högtider med barn från olika kulturer, religioner och åskådningar. Då ansluter sig högtiderna inte längre enbart till kyrkoåret som tidigare utan till en årsklocka.

Respekt för människor med en annan bakgrund är utgångspunkten för fungerande växelverkan och möten. Detta är en särskild utmaning för de anställda inom småbarnspedagogiken. Att möta olikhet kan i den vuxna själv väcka många slags känslor och till och med rädslor. Man kan uppleva att den egna kulturen och de egna traditionerna är hotade då nya och främmande seder tar plats. Ju starkare den egna identiteten är, desto lättare är det att möta och respektera olikhet. Därför är det viktigt att vara medveten om sina egna synpunkter på kultur och åskådningar och sina egna rötter. Lika betydelsefullt är det att förstå sina egna tankar och känslor och att medvetet sträva efter en positiv attityd och en fungerande växelverkan. De vuxnas attityder är alltid en modell för barnet. Man måste kunna fungera i en arbetsmiljö med en mångfald av åskådningar oberoende av sin egen övertygelse.

Kulturell och konfessionell kompetens behövs förutom i samarbetet med den kommunala småbarnspedagogiken också i församlingens egen småbarnspedagogiska verksamhet. Familjernas verksamhetskulturer är olika på många sätt. Därför är varje barns bakgrund annorlunda på sitt sätt. Det bör man beakta till exempel i församlingens gruppverksamhet, där alla barn i regel hör till samma kyrka. En mångfald av åskådningar finns också inom kyrkan, till exempel i de olika väckelserörelserna. Barn ska spurras till positiv växelverkan och positiva möten i synnerhet i dessa situationer.

3.7 Nytt fokus i kyrkans egen småbarnspedagogik

Till följd av de beslut och ändringar som genomförts i samhället har den samlande verksamheten inom församlingarnas småbarnspedagogik samt besöken på daghemmen minskat och kommer att fortsätta minska. Detta förutsätter och möjliggör en omfördelning av resurserna. Församlingarna har kunnat utveckla evenemangen för barn, föräldrar och familjer samt samarbetet med kommuner och andra aktörer. Barnens födelsedagsfirande vid en viss ålder, fastlagsevenemangen, vårutflykterna och vårevenemangen, julstigarna, barnens vackraste jul-sånger och fadderdagarna är exempel på lågtröskeevenemang dit alla barn och familjer i området är välkomna.

Lågtröskeldeltagandet underlättas av att församlingens verksamhet ofta är helt eller nästan gratis. Det bör vi hålla fast vid även i framtiden. Församlingen kan stödja mindre bemedlade familjer i deras vardag och vara med om att skapa lika möjligheter till verksamhet och hobbyer oberoende av ekonomisk ställning. Ett av rikskyrkans strategiska mål är att minska fattigdomen bland barnfamiljer.

Inom småbarnspedagogiken innebär detta också ett diakonalt grepp vid mötet med barn och familjer. Det är viktigt att ytterligare stärka samarbetet mellan de anställda inom småbarnspedagogiken och diakonin.

Den föränderliga världen utmanar också den samlande verksamheten. Församlingens gruppverksamhet är till för barnen men erbjuder även föräldrarna egen tid. På många ställen önskas numera egna daggrupper för så små som 2-åringar. Trots att barnet ännu inte känner behov av jämnårigt sällskap erbjuder gruppen ett välkommet och viktigt andrum för föräldern i barnfamiljens vardag. Om församlingen inte svarar på familjernas behov och önskemål söker de sig lätt till andra och då kan det hända att kontakten med församlingen aldrig uppstår.

Styrkan i kyrkans småbarnspedagogik har under årens lopp varit möjligheten att anpassa sig efter situationen i samhället och familjernas behov. Vi bör värna om den flexibiliteten även i framtiden. En annan styrka är kyrkans yrkesutbildade personal inom småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogikens resurser ska inte minskas kortsynt utifrån tidigare verksamhet utan man måste kunna se nya sätt att betjäna och stödja barnen och familjerna. Man måste våga frångå gamla arbetssätt för att kunna skapa nya.

Det är naturligt att flytta tyngdpunkten i kyrkans småbarnspedagogik till spädbarns- och småbarnsfamiljerna och stödet för föräldrarna. Till exempel familjeträningen är ett bra stöd redan på förhand inför de förändringar som ett spädbarn för med sig. Grupperna för förstagångsmammor erbjuder kamratstöd i den nya livssituationen. Vardagen i familjer med en förälder kan underlättas med hjälp av verksamhetsmodellen BarnArken som involverar både anställda och frivilliga.

Lågtröskelverksamheten öppnar många slags kontakter till familjernas vardag. Ett bra exempel är den populära babyrytmiken och kyrkans musiklekskolor. Även den öppna familjeverksamheten, familjeevene-mangen och besöken i hemmen utgör en stadig grund för kontakten med församlingen. De är viktiga när familjens vardag inte medger regelbundet deltagande i församlingens småbarnspedagogik. Det diakonala hembesöksarbetet, mentorverksamheten för nyblivna mammor och föräldrar och de s.k. församlingsfaddrarna är nya verksamhetsmodeller som utvecklats utifrån familjernas behov. I genomförandet av dem kan också frivilliga församlingsmedlemmar delta. Många församlingar skickar också regelbundet brev till småbarns- och dopfamiljer (bl.a. verksamheten Det bästa för de minsta), såväl per post som elektroniskt.

Via de elektroniska tjänsterna kan barnen och familjerna kontakta församlingen när det passar dem själva. Därför bör tjänsterna tas i bruk och utvecklas aktivare både på riksnivå och på det lokala planet. De nya försöken inom familje- och parrelationsarbetet (bl.a. parrelationskurs på webben, samarbete med tidskriften Vauva, bloggar) har gett goda erfarenheter. Församlingarnas egna fb-grupper

”

Det är naturligt att flytta tyngdpunkten till spädbarns- och småbarnsfamiljerna och stödet för föräldrarna.”

erbjuder också föräldrarna ett naturligt sätt att delta i verksamheten hemifrån. Elektroniska plattformar har även utnyttjats i till exempel utvecklingen av söndagsskolan på webben.

I framtiden kan kyrkans småbarnspedagogik inte betraktas som endast kristen fostran. Den är en del av verksamheten för att stärka barnens och familjernas övergripande välbefinnande inom alla livsområden. Det betyder inte att kyrkan ska frångå sitt grundläggande uppdrag utan att det ska fullgöras på ett nytt sätt. Kyrkan har inte råd att stå utanför det lokala nätverket som jobbar med barn och familjer utan måste ge av sitt kunnande och sina resurser för det gemensamma bästa. I detta ingår också att bemöta mångfalden av åskådningar och kulturer med respekt. Det blir i framtiden allt lättare för kyrkans medarbetare tack vare de färdigheter som ges i utbildningen.

”

*Barn har alltid rätt
till trygghet,
kärlek och acceptans.”*

3.8 Ro att växa

Enligt den kristna människosynen är varje människa värdefull precis som hon är, skapad till Guds avbild. Inom kyrkans småbarnspedagogik innebär det att olika barn och familjer bemöts med respekt och uppskattning. Samtidigt innebär det också att ge ro att växa: alla ska få mogna i fred och i sin egen takt. Det gäller såväl fysiskt och psykiskt som andligt växande. Alla har rätt att bli sedda och respekterade precis som de är. För växandet ställs inga särskilda tidsramar eller mål.

Växandet får inte påskyndas på något som helst område. Alla har rätt att utvecklas i egen takt och på sitt eget sätt också när det gäller tro och andlighet. Detta är särskilt viktigt i arbetet med de allra minsta. Barn har alltid rätt till trygghet, kärlek och acceptans. En trygg atmosfär är en grundförutsättning för växande. Barnets välbefinnande och trygghetskänsla stärks när det får uppleva att det duger både för människorna och för Gud, som älskar barnet och vakar över det.

Ur den kristna värdegrunden härrör också nolltolerans för mobbning. Samtidigt ansluter vi oss till konventionen om barnets rättigheter som föreskriver att ingen får diskrimineras på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion eller åsikter.⁵¹ På senare år har man särskilt fäst uppmärksamhet vid detta. Verksamhetsmodeller för motarbetandet av mobbning (bl.a. projektet PIKI) har tagits fram inom småbarnspedagogiken.

Kyrkans småbarnspedagogik stöder utöver den individuella mognaden också mognaden som medlem i samfundet och som medmänniska. Genom att göra, vara och förundras tillsammans hittar vi vägar att leva ut vår kristna tro och de kristna värderingarna i vår vardag. I småbarnspedagogiken stöds detta av gruppaktivitet och av att man hittar sin egen plats i gruppen. Grupptillhörigheten ger barnet möjlighet att förstå sig själv och uppfatta sin egen plats som en del av en större helhet. Det barn som får uppleva respekt, omsorg och delaktighet lär sig uppskatta och respektera andra och handla rättvist och ansvarsfullt.

⁵¹ Konventionen om barnets rättigheter, artikel 2

3.9 Tänk om...

- Vi skulle låta bli att klamra oss fast vid det gamla och i stället sikta mot det nya.
- Vi fördomsfritt skulle bekanta oss med barn och familjer som har andra åskådningar.
- Vi skulle ge alla möjlighet att växa som sig själva.

3.10 Litteratur

Lag om småbarnspedagogik 36/1973 ändr. 580/2015

FN:s konvention om barnets rättigheter

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016.

Föreskrift 39/011/2016. Föreskrifter och anvisningar 2016:17.
2016

Tammerfors: Utbildningsstyrelsen.

Haapsalo Tiina, Petäjä Heljä, Vuorelma-Glad Päivi, Sandén,
Mirva, Pulkkinen Hanna, Tahvanainen Ilkka (toim.)

2017

Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Med barnet

2008

Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Vår kyrka – Vi växer tillsammans - Riktlinjer för fostran
i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till 2015

2010

Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Barn i församlingen

2013

Helsingfors: Kyrkostyrelsen

Kyrkostyrelsens cirkulär

2018

2/2018 Samarbete inom småbarnspedagogiken mellan församlingen
och kommunen

Kyrkostyrelsens cirkulär

2018

6/2018 Religionsfrihet i småbarnpedagogiken

Utbildningsstyrelsens anvisningar

2018

Åskådningsfostran och anordnande av religiösa evenemang
inom småbarnspedagogiken. OPH-55-2018

Åskådningsfostran och anordnande av religiösa evenemang
inom småbarnspedagogiken (pdf)

Förändringsprogrammet för barn- och familjetjänster (LAPE)

2016

Social- och hälsovårdsministeriet

<https://stm.fi/sv/spetsprojekt/barn-och-familjetjanster/projektbeskrivning>

Uppmuntra föräldrar att möta barns andlighet

► Kaisa Aitlahti och Anita Ahtiainen

4.1 Till en god uppväxt hör möjligheten att behandla andliga frågor på ett barnanpassat sätt

Många föräldrar är osäkra på vad luthersk andlighet kan betyda i den egna familjens liv. De mest högljudda talar om hur farlig religionen är, hur den går mot vetenskapen och hur barnen själva måste få bestämma sin åskådning när de blir äldre. Den offentliga debatten tenderar att öka föräldrarnas osäkerhet och stärka bilden av andliga gemenskaper som platser där barn förväntas tillägna sig gemenskapens åsikter med hull och hår. Forskning har visat att det är svårt för både alltför osäkra och alltför säkra föräldrar att skapa lämpligt utrymme för barns andliga utveckling.⁵²

I ett mångkulturellt samhälle bär hemmet ansvaret för om barnet utövar någon religion eller inte. Vid dopet utlovar församlingen en kristen fostran i samverkan med föräldrarna och faddrarna. Men hur sköter församlingen den uppgiften? Finns det längre fog för att tala om att stödja hemmets kristna fostran om föräldrarna inte bekänner sig som kristna? Och vilken roll har församlingen i de hem där andligheten är en aktiv del av vardagen? I den här artikeln framförs synpunkter på varför och hur man behöver stödja den kristna fostran i hemmen och vad en sådan fostran kan innebära.

⁵² Holm 2005, 61-63.

4.2 Barn och teologi

Kyrkan behöver barnen, för Jesus lyfte fram dem som förebilder för sina efterföljare. Kyrkan ska ställa barnen i fokus, som en lins genom vilket allting betraktas. Det här synsättet är centralt i den internationella barnteologirörelsen som har utmanat kyrkan på 2000-talet.

Kyrkan lever i hemmen. Chrysostomos kallar hemmet ”den lilla kyrkan” och Luther såg föräldraskapet som den viktigaste kristna kallelsen. Församlingen är inte på besök i hemmet när man går för att gratulera 4-åringen. Församlingen lever i hemmet så länge som där finns minst en person som är döpt.⁵³

Under de senaste decennierna har man börjat förstå barns teologiska kompetens bättre. Jerome Berryman, Friedrich Schweizer, Rebecca Nye och David Hay har lyft fram barnets teologiska tänkande och utvecklat metoder för hur barn och vuxna kan göra teologi tillsammans. Idealet är att den kristna fostran är en kreativ process där barnet finner mening i sina upplevelser och bygger sin identitet på ett sätt som är naturligt för barnet självt. Det här är långt ifrån den fruktade indoktrineringen.

Ny utvecklingspsykologisk forskning har stött denna uppfattning, att barnet är skickligare än vad man tidigare förstått. Alison Gopnik har konstaterat att redan ett spädbarn bygger mentala kartor för att sedan testa dem. Genom interaktion tillägnar sig barnet föreställningar, önskningar, känslor, personlighetsdrag, motivation och intressen från de människor som finns i närmiljön. Men ett människobarn efterapar inte bara, utan är berett att via leken skapa något nytt. Därför är barn alltid en förändringskraft som utmanar tidigare generationer.⁵⁴

Lisa Miller menar att det stöd för den andliga utveckling en människa fått i barn- domen inverkar på hennes hälsa och blomstring genom hela livet. Det här gäller oberoende av vilken religion eller åskådning barnet delar med vuxna – det viktiga är att delandet sker.⁵⁵ Justin L. Barrett säger att religiositet är en del av barnets normala biologiska och psykologiska utveckling. Barnet skapar gudsbilder genom impulser och byggstenar från omgivningen också om föräldrarna inte erbjuder några sådana bilder.⁵⁶

En negativ bild av religionen hävdar att religionerna ger färdiga svar på frågor som ingen längre ställer. Men de viktiga andliga frågorna har inte försvunnit någonstans. Frågor som varför finns jag till, vad är döden och vad händer efter den, varför finns just det som finns och frågor om olika religioners och gudars existens intresserar överallt i världen. I västvärlden måste människor på nytt hitta lämpliga sätt att tala om de här sakerna.⁵⁷

53 Collier 2009, 220-230.
54 Gopnik 2010.
55 Miller 2016, 17-18.
56 Barrett 2012.
57 Nye 2009; Schweizer, 2018.

4.3 Förutsättningar för andlig utveckling

4.3.1 Medvetenhet om barns andlighet

Föräldrarna behöver stöd för att känna igen andligheten hos sig själv och hos barnet. När ett barn känner gungans rörelse, blir hänförd och glömmet allt annat är det en andlig och kroppslig upplevelse av närvaro i nuet. När 3-åringen frågar var han fanns innan han blev född har han fått fatt i förundran över livet. När barnen ordnar begravning för djuren och funderar på olika alternativ till vad som händer efter döden uttrycker de sin andlighet. När barnen berättar att de ser saker som inte alla ser uttrycker de en andlig kontakt med den osynliga verkligheten.⁵⁸

I den kristna fostran presenteras inte något utifrån kommande som är främmande för barnet. I synnerhet Berryman har betonat att barn inte behöver läras att tro på Gud. Däremot ska barn få lära sig hur man kan kommunicera sin upplevelse av Gud. På samma sätt som vi genom att lära oss vårt modersmål öppnar för möjligheten att lära oss andra språk får den som växer in i en religiös tradition bättre förutsättningar för att förstå människor med olika åskådningar.⁵⁹

4.3.2 Rum för barnets andlighet

Föräldrar blir ofta överrumplade av barnens frågor om tro. Det lönar sig att uppmuntra föräldrarna till dialog också kring frågor som är svåra för dem själva, eftersom barnet behöver utrymme för att känna igen andliga erfarenheter och sätta ord på dem. Bäst sker det här när den vuxna också själv börjar förundras. Vad tror du på? Vad tänker du om Gud, änglar, Jesus eller profeten Muhammed? När vuxna talar om trosfrågor på ett naturligt sätt får också barnet redskap för sin förundran och för att uttrycka sina upplevelser. Föräldraskapets teser (*Katso silmiin ja rakasta*) har gjorts upp som en hjälp för detta.⁶⁰ Många upplever också att det är meningsfullt att föra diskussioner i sociala medier.

Vuxna kan få hjälp med att närma sig de stora livsfrågorna via konsten, som har en viktig roll när vi skapar andliga betydelsemönster. För barn är det viktigt att få leka och använda sin fantasi. Församlingarna kan med fördel bjuda in familjer till konstupplevelser i samarbete med andra aktörer. Kyrkan kunde ha konstveckor för olika åldrar, där man lyfter fram barns konst och tankar kring andliga teman, eller öppen orkes-terverksamhet där alla barn är välkomna.

När vi talar om att stödja andlig utveckling finns det skäl för kyrkan att ge rum också för dem som inte låter döpa sina barn. Att barnen inte blir döpta behöver inte betyda att det inte finns rum för andlighet eller andligt sökande i familjen. Det kan mycket väl passa in i föräldrarnas andliga tänkesätt att barnet blir välsig-

58 Hyde 2008, 107-148.
59 Berryman 2018, 129.
60 Aitlahti 2015.

nat i samband med namngivningen. Möjligheten till välsignelse kan övervägas bland annat utifrån anglikanska kyrkans praxis, där barnvälsignelse ses som ett alternativ till exempel när en familj som inte hör till kyrkan vill ta ett steg mot medlemskap i en kristen gemenskap.⁶¹ När föräldrarna väljer att inte låta döpa barnet ska kyrkan respektera deras ansvar för den andliga fostran och se till att de vet att även de är välkomna till församlingen.

Den digitala miljön är också en plats för andligt växande. I sociala medier omtalas kyrkan i de positivaste ordalagen när den ses som en plats där man får hjälp vid ekonomiska kriser i svåra livssituationer. I bästa fall fungerar kyrkan också i barns, ungas och familjers digitala miljöer som en motkraft som minskar konsumtions- och framgångspressen, stöder en ekologiskt och psykiskt hållbar livsstil och bygger broar mellan olika slags människor i varierande åldrar.⁶²

4.3.3 Att bygga en andlig process hemma

Den andliga mognadsprocessen byggs upp av erfarenheter. Återkommande erfarenheter formas ofta till något meningsfullt. Kristendomen i hemmet har traditionellt byggts upp kring års-, vecko- och dygnsrytmer som stöder den andliga utvecklingsprocessen. Högtider och förberedelserna inför dem ger rikligt med möjligheter till lek och aktiviteter som inspirerar barn. Numera är det lägre tröskel för människor att fira högtider utanför hemmet och det lönar sig för församlingarna att fundera över hur man kan fira tillsammans. Man kan också ställa lokaler till förfogande för barnens födelsedagsfester och andra träffar som familjerna själva vill ha.

I en värld av kommersialism och brådska skapar familjerna olika slags rytmer för arbete och vila. Kyrkan kunde ha en app som påminner om högtider, kvälls- och bordsbön och möjligheterna att stanna upp, och man kan erbjuda tips för stilla stunder hemma eller i närmiljön. Via appen kunde man också erbjuda tillgång till kamrat- och krisstöd. Appens innehåll skulle byggas upp i samarbete med familjerna och kunna anpassas av dem.

Hemmets kristna fostran har ofta kulminerat i kvällsbönen. I en tid av sömnproblem och orolighet behövs fortsättningsvis seder och ritualer som barnen mår bra av. I synnerhet när man möter motgångar, sjukdom och död är de bekanta rytterna till oerhörd hjälp. Den som är van att vara stilla eller dröja inför mysterier står inte rädlös vid förluster.

4.3.4 Interaktionen är viktigast

Andlighet är djupast sett en fråga om interaktion. Det viktigaste elementet i hemmets andliga fostran är en kärleksfull interaktion, vilket också den kristna traditionen understryker till exempel genom att tala om vår himmelske far. Interaktionen formar andligheten. Fadderskapet har sannolikt i tiderna uppstått ur den tanken. Både faddrarna och mor- och farföräldrarna kan ha en stor betydelse som stöd för barnets utveckling. Det finns skäl att lyfta fram dessa roller i kommunikationen. Faddrarna och mor- och farföräldrarna behöver konkreta tips för sin uppgift.

Familjerna kan få stöd för att gemensamt bära ansvaret för den kristna fostran även utan en medarbetares närvaro. Familjer kan ordna söndagsskola hemma, där barnen får lära känna varandra och andra vuxna, äta och leka tillsammans, leva sig in i de bibliska berättelserna och dela tankar med varandra. Församlingen kan stöda kontaktskapande utanför familjens närmaste krets. Hurdana diakonala frivilliguppdrag finns det för hela familjer? Barn lär sig mycket av personer i olika åldrar, från olika kulturer och med olika kunskaper.

4.3.5 Tillit får barnet att växa

Andlig utveckling förutsätter tillit och närhet. Barnen väljer till vem de vänder sig med sina personliga andliga funderingar, som inbegriper tankar kring de egna gränserna, skuld, drömmar, tillgivenhet och förälskelse på många olika nivåer. Barnet ska kunna lita fullständigt på de människor som står dem nära. De vuxna bör hållas medvetna om gränsen mellan en sund närhet och utnyttjande.

Vi har börjat få allt större förståelse för vad delaktighet betyder för barnet. Ibland finns det risk för att vuxna med en stark andlig övertygelse ger barnet för mycket ansvar i en andlig gemenskap. Även om barnet talar ivrigt om sina religiösa erfarenheter och erbjuder sig att utföra olika uppgifter ska det alltid finnas en tillförlitlig vuxen som bär ansvaret. Ett barn ska aldrig ha den uppfattningen att gemenskapens liv hänger på barnet.

Evangeliet, det glada budskapet, ska absolut vara en positiv sak för barnen. Till en god andlig uppväxt hör inte rädsla för helvetet, varken för egen eller för andras del. Däremot ska där finnas frihet till exempel för etiska överväganden utan att man behöver vara rädd för att bli övergiven. Det är bra om det i församlingen finns en klar praxis för och är tydligt uttalat hur en trygg kristen gemenskap ser ut.

Också hem där det finns fattigdom, mentala problem, beroenden och arbetslöshet kan vara ett barns andliga uppväxtmiljö. Till kristendomen hör både förmåga att ta emot hjälp och förmåga att ge hjälp. Genom samarbete mellan diakonin och fostran kan familjen få stöd av en diakon, en ungdomsarbets- eller barnledare eller en annan familj. Den här typen av verksamhet kommer i framtiden att bli mycket betydelsefull.

⁶¹ Thanksgiving for the Gift of a Child 2006.
⁶² Hagman 2016.

4.4 Verksamhet som stöder familjerna – vad allt kan fostran och diakonin uppnå med förenade krafter?

Med hänsyn till barnets andliga utveckling är det viktigt att fundera över hur församlingens samlande verksamhet stöder familjernas vardag. Vad följer med hem från till exempel naturdagklubben eller barnens och pappornas idrottsdag för att bli en del av kristendomen i vardagen eller ett sätt att vara tillsammans?

Ofta har man hittat de bästa verksamhetsformerna när verksamheten planerats tillsammans med familjer i området. Det här gäller till exempel projektet BarnArken, där metoderna för att stödja enföräldersfamiljer varierar enligt familjernas behov i det aktuella området.

Hemmens kristna fostran kan stödjas med hjälp av verksamhet som riktas till en speciell målgrupp. Då är det viktigt med kamratstöd och samarbete.

- I Imatra kan rådgivningspersonalen hänvisa unga föräldrar till församlingens så kallade Verso-grupp, som ger stöd i den nya livssituationen.
- På babydansen i Jyväskylä och färgbadsgrupper för spädbarn i Raumo stöds den tidiga växelverkan och en positiv anknytning med konstens hjälp.
- I Tusby finns en motionsinriktad föräldrabarngrupp där både pappor och far- och morföräldrar deltar och i matkursen för småbarnsfamiljer, som ordnas tillsammans med Marthorna, får man hjälp med att få vardagen att fungera.
- I Reso erbjuder Jeesi-verksamheten hjälp hemma hos familjerna tack vare ett samarbete mellan diakonin och småbarnspedagogiken.
- Familjecentret Torghörnan i Åbo är ett samarbete mellan kommunen och församlingen där man stöder barnfamiljer i vardagens utmaningar.
- I Tammerfors arbetar sex av församlingarnas barnledare med barn som vårdas på universitetssjukhuset och deras föräldrar.

Församlingarna har möjlighet att utveckla och starta upp en verksamhet snabbt. Till exempel inom stödet till barn med särskilda behov och deras familjer finns det skäl för församlingarna att fortsätta utveckla sin verksamhet.

4.5 Goda budskap till familjerna

Församlingarna tar kontakt med hemmen och ger olika slags material vid dop och födelsedagar eller i perioder av särskild andlig känslighet, till exempel i form av konceptet *Det bästa för de minsta*. I många församlingar är dopträd eller sockor stickade av församlingsmedlemmar uppskattade sätt att uppmärksamma barnfamiljer. I Baggböle i Helsingfors nappade man på idén med Nomination-armband och ger barnen kristna symboler som gåva ända upp till konfirmationen. Det har uppstått flera olika former av brevsöndagsskolor och i Tavastehus har kommunikationen och småbarnspedagogiken tillsammans tagit fram en riktigt bra helhet.

Lokal kommunikation räcker emellertid inte. Vid sidan av engångsinsatserna ska kyrkan erbjuda barnen innehåll som är tillgängligt mer kontinuerligt. Det här strävar den finska webbkyrkan Lastenkirkko efter att göra. Med hjälp av större gemensamma resurser och utveckling skulle det gå att skapa kristen media som barnen känner igen och möter på många ställen. Inom detta område behöver kyrkan satsa på innehållsproduktion, utveckling och tillämpning på riksnivå.

Media som sträcker sig över församlingsgränserna behövs också för att möta föräldrarna. Kyrkans familjerådgivares arbete på webbplatsen vauva.fi är ett exempel på ett nytt fungerande initiativ. Förutom att erbjuda experthjälp är det bra att lyfta fram och stödja de församlingsmedlemmar som har kunskaper och vilja att dela med sig av sin vardag och sina tankar. Det som förmedlas av jämbördiga når fram.

I församlingen behövs en positiv och öppen attityd till livet, en atmosfär av tacksamhet och en gemensam vandring för att lära sig vad ett fullvärdigt och gott liv är.”

När man funderar på kontakterna till barnfamiljer är det viktigt att vara medveten om att en förutsättning för att vilja vara med i kyrkan är att man upplever att budskapet är betydelsefullt. Inga gåvor eller upplevelser kan vara en hållbar motivering till medlemskap. Däremot kan det vara viktigt att kyrkan erbjuder nåd och en frizon utan prestationskrav. Främjande av en frimodig och öppen diskussion väcker också förtroende hos föräldrarna. I församlingen behövs en positiv och öppen attityd till livet, en atmosfär av tacksamhet och en gemensam vandring för att lära sig vad ett fullvärdigt och gott liv är.

4.6 Till sist

Kyrkan ska både i medierna och vid övriga kontakter föra fram att andlighet är en naturlig del av livet ända från början. Funderingar kring de andliga frågorna är något som alla människor har gemensamt. Den kristna traditionen och ett kristet sätt att handla är som ett språk man lär sig bäst i det sammanhang där det används.

Kyrkan är trots sina motstridigheter en gemenskap som erbjuder barn och familjer ett trygghetsnätverk i livet och öppnar en dimension som visar på Guds kärleks verklighet. Kyrkan ska stödja både föräldrar som är andligt osäkra och föräldrar som har en andlig trygghet. Först och främst är det viktigt att se familjerna som kyrkans resurser och skapa strukturer där familjerna själva kan påverka vilken verksamhet och vilket stöd som erbjuds dem.

4.7 Tänk om ...

- Vi skulle utreda vilken betydelse föräldrarna, faddrarna och far- och morföräldrarna tillskriver det material som församlingen ger när ett barn föds, vid dopet och senare i olika åldrar.
- Vi skulle fundera på hur vi närmar oss familjer som inte låter döpa sina barn.
- Vi skulle göra kyrkan till ett varumärke som barnen känner igen.
- Vi till all verksamhet skulle lägga till ett tips om hur man kan fortsätta hemma.
- Familjernas röst skulle höras bättre i kyrkans förvaltning.
- Vi skulle avtala om principerna för vad som är en trygg andlig gemenskap för barnen.

4.8 Litteratur

- Aitlahti, Kaisa
2015
Katso silmiin ja rakasta. 10 teesiä vanhemmalle. Helsinki: Lasten Keskus.
- Barrett, Justin L.
2012
Born Believers: The Science of Children's Religious Belief. New York: Free Press.
- Berryman, Jerome
2018
The Integrity on Godly Play as an Object for Research. - Godly Play - European Perspectives on Practice and Reserch. Munster/ New York, Waxmann.
- Collier, John
2009
Toddling to the Kingdom. The Child Theology at work in the church. London, The Child Theology Movement.
- Gopnik, Allison
2010
The Philosophical Baby: What Children's Minds Tell Us About Truth, Love, and the Meaning of Life. New York, Farrar, Straus and Giroux.
- Hagman, Patrik
2016
Om kristet motstånd. Helsingfors: Fontana Media.
- Holm, Nils G.
2005
Kehityopsykologisia näkemyksiä uskontokasvatukseen. - Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Toim. Päivi Hilska, Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi.
Helsinki, Kirjapaja.
- Hyde, Brendan
2008
Children and Spirituality. Searching for Meaning and Connectedness. London, Jessica Kingsley Publishers.
- Miller, Lisa
2015
The Spiritual Child. The New Science on Parenting for Health and Lifelong Thriving. New York: St. Martin's Press.
- Nye, Rebecca
2009
Childrens Spirituality. What it is and why it matters. London, Church House Publishers.
- Thanksgiving for the Gift of a Child
2006
Thanksgiving for the Gift of a Child. Rites on the way: Approaching Baptism. Church of England.
<https://www.churchofengland.org/prayer-and-worship/worship-texts-and-resources/common-worship/christian-initiation/rites-way-approaching-baptism#nn01> (viitattu 22.5.2018).
- Schweitzer, Friedrich
2018
Children's Voice and Theology, - Godly Play - European Perspectives on Practice and Reserch. Munster/ New York, Waxmann.

Fadderskapets många möjligheter

► Jussi Laine

Tammerfors ishall hösten 2017. Tappara spelar mot KooKoo och vinner. Församlingarna har ställt fram ett par bord i ishallens korridor. Till borden köar omkring 20 personer. På borden står två knappmaskiner vilkas värde som redskap för församlingsarbetet inte kan överskattas. Med dem trycks kampanjknappar för faddrar och fadderbarn som man kan ge sin speciella vuxna eller sitt speciella barn genast på plats eller senare. Ett fadderbarn lät göra en knapp för sin medföljande fadder. Fadderbarnet var 55 år och faddern som genast fick knappen på sitt rockslag var 76 år. Det var tredje gången församlingarnas fadderskapsevenemang ordnades i samband med en hockeymatch i Tammerfors ishall. Det första evenemanget var enligt uppgift hela grundseriens bästa biljettkampanj för den organiserande föreningen. Tammerfors församlingar fick ställa fram bord i korridoren och ta sig ut bland människorna, skriva manus för pausutropen, producera bildinnehåll för infotavlan i hallen och särskilt påminna om att det är bra och roligt att vara tillsammans med sin fadder.

Fadderskapet är betydelsefullt. Det har framgått på otaliga sätt både i utvecklandet av kyrkan i Tammerfors och på riksnivå. Ett barn

fick ett kristet dop efter namngivning då föräldrarna fick veta att magistraten inte registrerar faddrar för det lilla barnet trots att de kallats till sin uppgift. Ute på stan möter man många kristna frivilliga fostrare, faddrar. Och bilden av att vara fadder är fortfarande väldigt mångsidig och positiv.

Småbarnsföräldrar är måna om att välja faddrar som passar just deras barn. Många unga eller äldre vuxna sörjer över att aldrig ha fått bli fadder. Nästan alla familjer som låter döpa sina barn upplever det åtminstone i viss mån besvärligt och allt oftare mycket besvärligt att hitta faddrar. När de tillfrågas om orsaken berättar de att de i sin närmaste krets inte längre har så många vänner som hör till kyrkan och är konfirmerade och som kunde bli barnets faddrar.

Uppfattningarna och kunskapen om samt erfarenheten av fadderskap visar tydligt att detta är ett tema som kyrkan verkligen bör fördjupa sig i. Samtidigt lever och förändras fadderskapet som begrepp och dess uttrycksformer i praktiken ständigt. Fadderskap är en mycket positiv sak, men ur kyrkans perspektiv håller det på att glida oss ur händerna eller har egentligen redan oåterkalleligt gjort det i fråga om kyrkans ensamrätt att bestämma vad fadderskapet är och hur det ska se ut. Det kan ses som en skrämmande utveckling som bör motarbetas så kategoriskt som möjligt i all verksamhet. Eller så kan det ses som en möjlighet. En möjlighet att nå de för kyrkans framtid viktiga målgrupperna vilkas agerande eller sätt att vara spelar en central roll för överföringen av den kristna tron till följande generationer. Eller för att överföringen uteblir.

Hela det kyrkliga sättet att vara och leva i växelverkan med den omgivande verkligheten och människorna där har under de senaste årtiondena särskilt vilat på ett gemenskapstänk som inte längre förverkligas. Man bör faktiskt ifrågasätta om det någonsin förverkligats utifrån de motiv som kyrkan betraktat som väsentliga.

Har det utgått från andra behov i människors liv och annan växelverkan som kyrkan tolkat som ett behov av att inrikta sig särskilt på kyrkan och dess verksamhet? Kyrkan betraktar vanligen inte människans liv som en helhet utan ser det genom något slags kyrklig eller andlig bubbla. Vilka är de genuina, djupa behoven och värderingarna som gör att människor fortsätter lyfta fram fadderskapet som någonting värdefullt och eftersträvänsvärt? Det står helt klart att kyrkans syn på fadderskapet missar dem, eftersom även odöpta barn vanligen får betrodda vuxna eller faddrar. Av tradition har sådana faddrar i kyrkan försetts med citationstecken som nedvärderar deras fadderskap, men nu är tiden inne för att slopa sådana citationstecken som bygger på det gamla sättet att tänka och agera.

När vi spräcker kyrkobubblan och intresserar oss för människors liv bör vi komma ihåg att det andliga livet inte är separat från det övriga livet. Alla livsaspekter slingrar sig samman med varandra på ett sätt som gör det omöjligt att skilja dem åt eller dela på dem. När man undersöker och lär sig förstå betydelsen av de män-

*Dop är inte in och pop,
men fadderskap
förknippas fortfarande
med starka positiva bilder.”*

niskor som står bakom den höga uppskattningen och de positiva bilderna av fadderskapet bör man utgå från att människans liv är en komplex och dynamisk helhet. Kyrkan har inte äganderätt till eller möjlighet att definiera människolivets djupaste och andligaste dimensioner.

”Kristen fostran är fadderns viktigaste uppgift.” Den meningen upprepas i och omkring kyrkan som ett mantra alltid när det blir tal om fadderskap. Men den är mycket problematisk av många olika skäl. När man frågar dem som kallar faddrar till sitt barn om fadderns viktigaste uppgift är svaret något helt annat, eller har åtminstone tillsvidare alltid varit det i Tammerfors. Och den frågan har via responsystemet för dop ställts till tusentals småbarnsföräldrar i Tammerfors som låtit döpa sina barn. I nästan alla svar upprepas i stället att det viktigaste är att faddern har tid för sitt fadderbarn. För dessa föräldrar är det viktigt att barnet har en fadder som ger det uppmärksamhet och tid. De tänker inte att faddern ska gå på gudstjänst med barnet eller hålla en egen liten söndagsskola med katekesen i hand. De önskar att faddern är en vuxen som är närvarande överallt i barnets liv. Och det är den andra kärnfrågan när det gäller att omdefiniera fadderskapet som begrepp. Vad är då riktig kristen fostran? Kunde det vara precis detta, närvaron av en trygg vuxen som barnet känner? Vetskapen om och känslan av att ha en alldeles egen vuxen som man kan lita på? Tänk om en sådan relation lär barnet mer om att vara människa, om livet och Gud än den traditionella synen på fadderskap, en snäv katekesfostran?

Det har talats mycket om fadderskapet som varumärke i kyrkan och även ett projekt och en arbetsgrupp har tillsatts kring frågan. Det här är i ljuset av det ovan anförda ytterst intressant och värt att fördjupa sig i. I bakgrunden ligger naturligtvis den markanta minskningen i antalet och den relativa andelen dop i vår kyrka under de senaste åren. Dop är inte in och pop, men fadderskap förknippas fortfarande med starka positiva bilder. I kyrkan frågar man sig nu om det är möjligt att genom egna åtgärder med stöd av de positiva bilderna av fadderskap få de sjunkande kurvorna i dopstatistiken att rätta till sig eller till och med stiga. Det finns inget entydigt svar på den frågan. Däremot finns det många frågor som väcker ytterligare frågor.

Först måste vi i ljuset av det ovan anförda tydligt dra slutsatsen att kyrkan inte äger fadderskapet. Än mindre äger kyrkan de positiva bilderna av fadderskapet. Trots det återspeglar praxis och villkor för faddrarna ofta att kyrkan försöker lägga beslag på fadderskapet. Ett belysande exempel är den i princip positiva ”fadderbanken”. Om barnets föräldrar redan före barnets födelse har valt faddrar som de tycker passar just deras barn så kan kyrkan när dopdokumenten går igenom säga nej, era faddrar duger inte, men vi har okända faddrar som vi kan lotta ut för er. Situationen förefaller väldigt kyrkocentrerad och respektlös mot människors egna val. Sådana små problemlösningsförsök som utgår från kyrkans egna utgångspunkter och krav kopplar inte samman kyrkans syn på fadderskap med människors egna val på ett positivt sätt.

Vi ska hellre närma oss de positiva bilderna av fadderskapet utifrån människors egna val. Varje liten människa är en fantastisk gåva till världen och behöver all den kärlek och allt det stöd för sin livsvandring som finns att få. Det är otroligt fint att barnen har vuxna omkring sig som bryr sig om dem. Via dem vakar Gud över den lilla människan som växer sig större och i något skede blir vuxen. Det budskapet kan förmedlas till föräldrar och faddrar på många olika sätt och via många olika kanaler i kyrkans verksamhet och kommunikation.

Det är möjligt att skapa ett varumärke för fadderskapet och stärka de positiva bilderna även med en snabb tidtabell. Förutsatt att den alltför uppenbara dolda agendan först slopas, att det vi egentligen försöker göra är att stärka dopet. Vi bör utreda vad föräldrarna förväntar sig av sina barns faddrar. Undersöka vad faddrarna förväntar sig av sig själva och sitt fadderförhållande och vad växande barn önskar sig av sina faddrar. Och sedan erbjuda mångsidigt stöd och möjligheter att genomföra det. Vi bör signalera att varje form av växelverkan mellan en kärleksfull vuxen och barnet är betydelsefull precis på det sätt som de själva upplever viktigt. Utgångspunkten ska då vara att varje fadderrelation oberoende av om dop förrätats eller inte är ett viktigt och värdefullt sätt att närma sig fadderskapet. Åtminstone för faddrarna, föräldrarna och barnen – i kyrkan kan det vara svårare. Om vi fokuserar på att tacka i stället för att kräva bidrar det till att stärka den positiva bilden av kyrkan som helhet och reflekteras därigenom i bästa fall även på dopbesluten.

Kyrkan har ordnat många typer av fadderverksamhet utgående från den ovan beskrivna principen. I bästa fall har det handlat om möjligheter som ordnats tillsammans med andra aktörer att leva ut fadderrelationen i praktiken, såsom exemplet från Tammerfors ishall i början visade. Det har varit uppmuntrande att se att så många olika aktörer är intresserade av att samarbeta för att stödja fadderskapet. Faddermatcher har ordnats i synnerhet med hockeyföreningar men också i andra grenar. Teatrar har ordnat fadderföreställningar och nöjesparker och andra har hållit fadder dagar. Alla har de förenats i ett mångsidigt samarbete som gagnat alla deltagare. Pengar rör sig oftast inte mellan de olika aktörerna utan alla har bidragit med sitt eget kunnande och sina egna resurser. Olika fadderevenemang är också en

bra testplattform för andra kyrkliga verksamheter som genomförs i pop up-anda tillsammans med samarbetspartner någon annanstans än i de egna lokalerna.

Följande steg kunde vara att erbjuda en lättanvänd och enkel plattform för digitalt upprätthållande av fadderrelationen. Det bör då utredas om det lönar sig att skapa en helt egen plattform eller integreras i någon befintlig digital interaktiv plattform. Kyrkan har tillsvidare inte fått upp ögonen för digitaliseringens alla möjligheter eller för hur den frigör människors växelverkan från kraven på tid och plats. Stödet för fadderskapet kunde även i detta sammanhang vara en viktig testplattform för utveckling av en ny sorts växelverkan. Att utveckla den digitala interaktionen är särskilt viktigt med tanke på församlingstillhörigheten i vuxen ålder och den vuxnas personliga utveckling.

I stödet för fadderskapet öppnas enorma möjligheter för kyrkan att förnyas och hitta nya kontaktytor till människors liv. Samtidigt erbjuder detta stöd möjlighet att skaka om former, krav och definitioner på människors vägnar. Det erbjuder möjlighet att värdesätta all slags växelverkan mellan människor. Och framför allt erbjuder det kyrkan och människan en möjlighet till tillit och kärlek.

Kyrkans familjeverksamhet och familjecenterverksamhet

► Hannele Heinonen och Iris Sotamaa

6.1 Familjefokusering som värde och metod

Kyrkans familjearbete möter familjer av olika slag för att stärka det andliga livet, den personliga utvecklingen, den inbördes omsorgen och respekten, orken i svåra livssituationer och kontakten med församlingen.⁶³ Resurserna behöver styras så att de betjänar familjerna på ett övergripande sätt. Utöver klubbar, läger, utfärder, mässor, evenemang och aktivitetsdagar önskar familjerna kamratstödsgrupper samt stöd och hjälp i frågor som gäller fostran, familj, föräldraskap och parrelationer. Diakoni och ett diakonalt arbetssätt är en viktig del av kyrkans familjearbete. Utöver andligt och psykiskt stöd behövs ibland också beredskap att hjälpa materiellt. Med hjälp av ett tätt och långsiktigt samarbete mellan den fostrande verksamheten och diakonin går det att förebygga ökad ojämlikhet och att problem förs vidare från en generation till nästa. Det här kan man göra till exempel genom att ordna familjeläger på diakonala grunder och ge ekonomiskt stöd till hobbyverksamhet för barn. Familjearbete och stöd till familjerna omfattar alltså allt som görs och är en viktig uppgift som är gemensam för alla.

Kärnan i ett holistiskt familjearbete är ett samarbete som byggs upp kring ömsesidigt förtroende, regelbunden kontakt och delande av livets realiteter i vardagliga situationer. I ett sådant arbetssätt består medarbetarnas yrkeskunskap av pedagogisk kompetens, god interaktionsförmåga, flexibilitet och medveten lyhördhet för barnet och familjen. **Varje medarbetare i kyrkan borde låta sitt arbete utgå från familjernas behov.**⁶⁴

⁶³ Familjearbete – min sak? 2009, 7
⁶⁴ Barn i församlingen, 2012, 24

Familjearbetet utvecklas med hjälp av utvärdering, utökat mångprofessionellt samarbete och en omfördelning av resurserna. Medarbetarnas roll håller på att förändras. Från att ha varit de som planerar och genomför verksamheten blir deras uppgift mera att stödja, möjliggöra och handleda medlemmarnas eget agentskap och delaktighet.⁶⁵ Under ett par års tid har församlingarna svarat mot dessa förändringar, som utgör en utmaning för arbetstiden och befattningsbeskrivningarna, bland annat genom att inrätta tjänster för ledare av familjeverksamheten, vilket möjliggör en bred arbetsbeskrivning och flexibel arbetstid. Yrkesbeteckningen följer grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning och kyrkans beteckningar inom området småbarnspedagogik och familjearbete. Ett annat exempel på lokala lösningar är ett mångsidigt utnyttjande av arbetstiden med hjälp av modularbetstid.

Vid utvecklingen av verksamheten kan man använda sig av tjänstedesign. Det innebär att man genom att inkludera familjerna i området i planeringen och genomförandet kartlägger vilken livssituation de har och vilka behov och önskemål som finns i deras vardag. Tjänstedesign innebär planering som utgår från användarna, baserar sig på samarbete och föder nya innovationer. Familjerna ska höras också när man utvecklar församlingarnas e-tjänster, så att informationen, verksamheten och stödet till familjerna på nätet och i sociala medier blir mångsidiga, tillräckligt informativa, aktuella och lätta att hitta.⁶⁶ Det är viktigt att söka upp och aktivt höra också de familjer som inte nås av den sedvanliga kommunikationen och de vanliga åtgärderna. Bland annat kan man nå föräldrar i arbetslivet och deras barn med hjälp av kvällsgrupper för föräldrar och barn eller veckoslutsevenemang. Också samarbete med projektet Gemensamt bord kan stöda barnfamiljer i form av gemensamma måltider (www.yhteinenpoyta.fi).

Familjerådgivningstjänster, parrelationskvällar, evenemang och utbildning bidrar till att stödja parförhållanden. Till kyrkans familjerådgivares nätverkande arbetsmetoder hör ett nära samarbete med rådgivningsbyråerna, socialväsendet, rådgivningarnas familjeförberedande verksamhet och församlingens olika verksamhetsformer.⁶⁷ Det är viktigt att kyrkans familjerådgivning aktivt deltar i både den kyrkliga och den samhällsliga offentliga debatten.⁶⁸ Informationen och verksamhetens synlighet på lokal nivå kan utökas också med hjälp av sociala medier och webbwork. Ett bra exempel på detta är Kyrkostyrelsens och Sanoma Media Finlands samarbete på webbplatsen Vauva.fi i form av rådgivningstjänsten Parisuhde-neuvola, där kyrkans familjerådgivare svarar på relationsfrågor. En låg tröskel gör att det är allt lättare att närma sig kyrkans familjerådgivning och hela kyrkan och signalerar att kyrkan vill stödja alla familjer. Tjänsten finansieras och utvecklas av Kyrkostyrelsen (Fostran och familjefrågor) och församlingarna i Helsingfors, Esbo, Vanda, Grankulla, Tammerfors, Åbo och Uleåborg.

6.2 Vi har något att ge

Familjerna behöver samtalskontakt och själavårdande stöd. I församlingarna behöver vi inga diagnoser eller bedömningar av servicebehovet för att kunna arbeta för familjernas bästa. Flexibla strukturer och tillvägagångssätt ger möjlighet att ge snabbt och tillräckligt stöd till familjerna.⁶⁹ Styrkorna i kyrkans familjeverksamhet är professionella medarbetare, låg tröskel till olika typer av verksamhet, lokaler och resurser, regional täckning och ett viktigt eget budskap.⁷⁰ Det är bra att tydligt lyfta fram de här styrkorna bland annat när vi presenterar församlingen som samarbetspartner i olika nätverk. Ett arbetssätt som betonar stödjande av delaktighet, gemenskap, familjefokusering och närvaro⁷¹ förutsätter att medarbetarna har en tydlig och stark yrkesidentitet och detta ska stödjas genom god ledning och tydliga strategier.

Samtidigt som vi som kyrka reagerar snabbt på behoven i en föränderlig värld bärs verksamheten upp av långa traditioner som det är bra att hålla fast vid. Psalmerna, bönerna och berättelserna i familjegrupper och gudstjänster är bekanta och viktiga för många. Vår uppgift är att bidra med nästankärlek i vardagen, en accepterande attityd, vila, frid och äkta möten. Och att ge en känsla av trygghet i att det finns något starkt som är bestående och som håller.

6.3 Kärleken gör familjen

De grundläggande kristna värderingarna bottnar i människosynen och kärleken till nästan. Var och en är skapad till Guds avbild och har därför rätt att bli bemött med respekt och i enlighet med sitt människovärde. Det är viktigt att skapa en trygg stämning i verksamheten så att också personer och familjer som har en annan kulturell bakgrund eller hör till könsminoriteter och sexuella minoriteter kan delta. I församlingarna behövs kunskap om hur man möter invandrare, samer och olika minoriteter. Även barn, unga och familjer med särskilda behov ska beaktas i verksamheten. Med utgångspunkt i de kristna värderingarna ska vi fokusera på familjens välmående, stöd till parförhållanden och en trygg uppväxtmiljö för barnen. Därför ska verksamheten koncentrera sina krafter till att finnas där för familjerna i stället för att tvista om olika familjeformer.⁷²

Hjälp vid skilsmässa erbjuds väldigt sällan av församlingarna trots att cirka 30 000 barn per år är med om att föräldrarna skiljer sig. Vid en skilsmässa behöver föräldrarna stöd för att kunna gå skilda vägar i god anda och barnen behöver stöd i den nya livssituationen. Församlingarnas medarbetare behöver utbildning bland annat i hur man leder skilsmässogrupper, anvisar tjänster och handleder ingående av föräldraskapsavtal. Föräldraskapsavtal är ett verktyg som hjälper paret skiljas i samförstånd och ser till barnens ställning vid skilsmässan.⁷³

65 Sutinen, 2016, 85

66 Barn i församlingen, 30

67 Möten som bär – riktlinjer för kyrkans familjerådgivning till 2022, 6

68 Möten som bär – riktlinjer för kyrkans familjerådgivning till 2022, 10–11

69 Barn i församlingen, 24

70 Sutinen 2016, 85

71 Yogaswaran, Vähämaa 2016, 109

72 Perhe ja avioliitto muutoksessa, 50

73 Perhe ja avioliitto muutoksessa, 180

”

*Vi blir inbjudna,
man vill ha oss med,
vi får vara med.”*

Man måste också komma ihåg att kyrkan ska finnas nära människor i hela landet. Därför måste också församlingarna i glesbebyggda områden och även de minsta församlingarna garanteras möjligheter till en kvalitativ familjeverksamhet.

Om församlingarna börjar använda sig av kvalitetsmått och kundundersökningar som redan används på andra håll i samhället kan församlingsmedlemmarnas önskemål synliggöras och betydelsen av medlemskap i kyrkan därmed fördjupas. I församlingarnas verksamhet är det logiskt att kvaliteten fokuserar på att församlingsmedlemmarna är nöjda och delaktigheten stärks.⁷⁵

6.4 Tillsammans är vi mera

Församlingarnas värdefulla arbete bland familjer är uppskattat i samhället och församlingarna har aktivt bjudits in att samarbeta med regeringens spetsprojekt Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster, det så kallade Lape-programmet. Utvecklingsprogrammets mål är en omorganisering av barn- och familjetjänsterna så att tjänster för barn, unga och familjer samordnas till en allt bättre fungerande helhet.

Social- och hälsovårdsministeriet har inordnat församlingarnas och organisationernas tjänster i kategorin lågtröskelverksamhet och i familjecentermodellen.⁷⁶ För församlingarna innebär programmet alltså en unik möjlighet att i allt högre grad införlivas i samhällets sektorövergripande samarbetsnätverk och utveckla barn- och familjeverksamheten. I enlighet med riktlinjerna i betänkandet En mötande kyrka ”bereder vi rum för växelverkan. Kyrkan är verksam där människor lever och rör sig”.⁷⁷

Det är fråga om en stor strukturell förändring som kyrkan är en del av och därför är det viktigt att vara med från början. Kyrkans uppgift i familjetjänsternas nätverk är att i ord och handling lyfta fram kyrkans värden och identitet, som innebär att vi försvarar barnens rättigheter till ett gott liv, står på de svagas sida och betonar människans värde.⁷⁸ Lape-programmet fokuserar på attityden att tillsammans arbeta för familjernas bästa, vända blicken utåt och framåt och nätverka aktivt. Vi blir inbjudna, man vill ha oss med, vi får vara med.

⁷⁴ Mångfald som utmaning för församlingsarbetet, 2016, 26

⁷⁵ Yogaswaran, Vähämaa, 2016, 113

⁷⁶ Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 6, 19

⁷⁷ En mötande kyrka – Riktlinjer för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fram till år 2020

⁷⁸ Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland: Kolme hyvää syytä liittyä kirkkoon <https://evl.fi/hyvatsyyt> (hämtad 2.9.2018)

6.5 Tänk om...

- Varje medarbetare skulle vara familjefokuserad i sitt arbete.
- De bästa idéerna för utvecklingen av verksamheten kommer från familjerna själva.
- Utgångspunkten för verksamheten skulle vara nätverkande med olika verksamhetsområden och andra instanser som arbetar med familjer.
- Alla familjer verkligen skulle uppleva att de är välkomna i kyrkans familjeverksamhet.

6.6 Litteratur

Barn i församlingen.
2012
Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Vuxna i församlingen.
2012
Helsingfors: Kyrkostyrelsen

Familjearbete – min sak?
Riktlinjer för ett familjeinriktat arbetssätt i församlingen.
2009
Helsingfors: Kyrkostyrelsen

Sutinen, P. Perhetyö seurakuntien työntekijöiden näkökulmasta.
Yogaswaran H-M, Vähämaa T. Laatua ja se sanoittamista perhetyössä.
I: M. Valtonen, P. Sutinen (toim.),
Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa.
2016
Helsingfors: Yrkeshögskolan Diakonia.

Riktlinjer för kyrkans familjerådgivning till 2022.
2017
Helsingfors: Kyrkostyrelsen, Fostran och familjefrågor

Komulainen, Jyri
2017
Sakramentalt sex? Religioners syn på sexualitet och äktenskap.
I: Perhe ja avioliitto muutoksessa. Red. Maarit Hytönen.
Kuopio: Kyrkans forskningscentral. 36-61. (s.50)

Miettinen, Anneli
2017
Familjereformer och familjebildning i förändring i Finland.
Perhe ja avioliitto muutoksessa. Red. Maarit Hytönen.
Kuopio: Kyrkans forskningscentral. 171–187. (180)

Timo-Matti Haapiainen, Ari Hukari, Jarmo Kokkonen,
Kari Kopperi, Kalle Kuusimäki, Päivi Kähkönen, Sampo Muurinen,
Kai Peltonen, Pekka Rehumäki ja Kari
Ruotsalainen
2016

Mångfald som utmaning för församlingsarbetet.
En kyrka med ökade olikheter.
Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015:
Översikt över kyrkans arbete.
Kyrkans forskningscentralers webbpublikationer 47.22–50. (26)

En mötande kyrka – Riktlinjer för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
fram till år 2020. Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 8. 2014.
Helsingfors: Kyrkostyrelsen

Program för utveckling av barn- och familjetjänster
Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2016: 29
2016
Social- och hälsovårdsministeriet

Från deltagande till delaktighet – från enskilda arbetssätt till en delaktighetskultur

► Vilppu Huomo

Planen för konfirmandarbetet 2017 ställer upp ett delaktighetsmål för konfirmandundervisningen: ”de unga är delaktiga, blir hörda och får påverka”. I min artikel tar jag upp vad delaktighet betyder i konfirmandarbetet och församlingskontexten och hur man kan tillämpa tankar från konfirmandplanen också på bredare front i församlingen.

7.1 Vad är delaktighet?

Jag förstår delaktighet som ett parallellbegrepp till aktörskap eller agentskap. Stark delaktighet har att göra med möjligheten att aktivt agera i gemenskapen. Agentskap både föder och upprätthåller delaktigheten, för då kan människan axla ansvar i sitt sammanhang. Delaktigheten i församlingen är tätt förknippad med frågan om församlingsmedlemmarnas roll i församlingslivet. Även i fyraårsberättelsen En kyrka med ökade olikheter görs en tydlig koppling mellan församlingsmedlemmarnas delaktighet och agentskap.⁷⁹

Till delaktighet hör alltid ett element av gemenskap. Delaktighet innebär kontakt med en gemenskap och dess liv. Därmed definieras delaktigheten av elementen som ingår i tillhörigheten till en gemenskap: att bli hörd, ha möjlighet att påverka och bli accepterad och att tillgängligheten till gemenskapen är fri, inklusive såväl fysisk som social tillgänglighet.

⁷⁹ Se En kyrka med ökade olikheter 2016, 42.

Tillhörighet till gemenskapen balanseras upp av individens autonomi. Individerna ska till exempel själva kunna välja huruvida de tar en aktiv eller passiv roll i gemenskapen. När vi talar om delaktighet påpekas det ofta att man inte får glömma människor som kommer till gudstjänsten för att bara sitta i bänken: redan genom att vara närvarande kan man uppleva delaktighet. Även om upplevelsen av delaktighet inte förutsätter att man är aktiv, är möjligheten till egen aktivitet ändå en byggsten för delaktigheten. Om församlingsmedlemmarnas möjlighet till aktivt deltagande förbises med hänvisning till att man kan uppleva delaktighet också genom att bara vara närvarande sätter man upp hinder för starkare former av delaktighet.

Jag vill lyfta fram två synvinklar på delaktighet. Den första synvinkeln kan sammanfattas på följande sätt: man blir medlem i gemenskapen via sina färdigheter. Den här synvinkeln utgår från att individens kunskaper och färdigheter ger möjlighet att arbeta för gemenskapens bästa, vilket skapar en upplevelse av tillhörighet och av att man har betydelse för gemenskapen. I konfirmandkontext betyder det här att när unga har möjlighet att påverka arbetet och använda sina egna kunskaper och färdigheter i gruppen föder det delaktighet i gruppen och en upplevelse av kontakt med de andra gruppmedlemmarna.

I konfirmandarbetet är målet att ge de unga olika slags färdigheter som hjälper dem leva och handla som kristna. I planen för konfirmandarbetet 2017 formuleras verksamhetsidén på följande sätt: *”Konfirmanderna utrustas att leva som kristna”*.⁸⁰ Den färdigheten inkluderar tillräcklig kunskap om området och praktiskt kunnande med vilket individen utövar färdigheterna. Med hjälp av färdigheterna kan individen delta i gemenskapens liv. Ett exempel på färdigheter som en konfirmand får är deltagande i nattvarden. För att konfirmanderna ska kunna delta i nattvarden får de undervisning om nattvarden betydelse och om hur man ska bete sig vid nattvardsbordet.

Sett ur det här perspektivet skulle det vara viktigt att fästa större uppmärksamhet vid hur konfirmandarbetet bättre kan ge färdigheter att handla aktivt, bära ansvar och påverka. Vilka färdigheter är väsentliga uttryckligen för att kunna ta ansvar och påverka i församlingen? Samma utgångspunkt kan också användas i planeringen av all utbildning av församlingens frivilliga och förtroendevalda: vilka färdigheter behöver frivilliga och förtroendevalda ha för att kunna sköta sina uppgifter så bra som möjligt?

Det är en bra strävan att konfirmanderna ska kunna göra saker i gruppen och för gruppens bästa genom att använda sig av sina kunskaper och färdigheter. I praktiken finns det goda erfarenheter till exempel av att konfirmandgruppen lagar mat, för att inte tala om olika slags vandringsskriftskolor där de unga hela tiden på olika sätt behöver fungera tillsammans och hjälpa varandra. När man gör saker tillsammans föds en upplevelse av gemenskap.

Teologiskt sett kan vi koppla synsättet att man via sina färdigheter blir en del av gemenskapen till Paulus liknelse av församlingen som Kristi kropp (1 Kor. 12:12–30). Enligt liknelsen har varje kroppsdel sin egen uppgift att utföra så att Kristi kropp kan fungera. Konfirmandgemenskapen är en plats där man tillsammans kan söka sin uppgift och träna de färdigheter som uppgiften förutsätter.

Utgångspunkten för den andra synvinkeln är att **delaktighet och tillhörighet till en gemenskap är en del av den egna identiteten och livshistorien**. Den här synvinkeln leder oss att se på delaktighetens betydelse i ett tidskontinuum och betrakta delaktigheten i en gemenskap som en del av individens identitet. En individ kan efter en lång tid uppleva delaktighet i en gemenskap som redan har upphört att existera som sådan. Upplevelsen av delaktighet är inte tidsbunden endast till nuet, utan kan bli en del av vem individen är. Den här synvinkeln återspeglas bra i Reija Salovaaras beskrivning av sin egen tid i församlingens ungdomsarbete:

*”Förutom att jag fick erfarenhet och fick lära mig att vara gruppleddare fick jag tillsammans med de andra hjälpledarna uppleva en av ungdomsarbets grundpelare, delaktigheten. Vi fick en verklig möjlighet att komma med idéer, planera och göra. Vi fick ansvar som motsvarade våra styrkor och färdigheter. (...) Församlingens vuxna, ungdoms- och barnarbetare och vår präst stödde oss. De lät oss göra saker själva, gav oss idéer och hjälpte oss när vi behövde dem. De var viktiga vuxna i den situationen och är det fortfarande. (...) De skapade också en kontakt till församlingen. För mig är min ungdomsförsamling fortfarande min egen församling, trots att jag inte längre ens bor på orten.”*⁸¹

Synvinkeln kan på teoretiskt plan kopplas till tankegångar om agentskap enligt David Locke, där individens förmåga att reflektera över sin egen vilja och benägenhet, att göra upp planer för framtiden och att se sitt eget agentskap som något som sker i tiden är det som beskriver individen som agent. Det här bygger på Lockes hänvisning till att individer utformar psykologiska band till handlingar och uppgifter som funnits i deras liv och det här å sin sida formar och bygger upp individens identitet.⁸²

När vi tillämpar den här synvinkeln på en konfirmandkontext hjälper det oss förstå hur upplevelser av delaktighet och möjlighet att agera och påverka i gemenskapen kan bli så viktiga erfarenheter att inflytandet kvarstår många år senare. Salovaaras beskrivning visar också tydligt på att praxis som skapar delaktighet inte är något nytt i hjälpledarverksamheten, trots att man inte alltid har använt termen delaktighet. En utmaning kan dock vara att samla splittrade tillvägagångssätt, utforma en systematisk delaktighetskultur och sprida tillvägagångssätten till församlingar där de inte tidigare har funnits.

⁸⁰ Ett stort under 2017, 3.

⁸¹ Salovaara 2017, 191-192.
⁸² Bratman 2007, 21-29.

Element som beskriver delaktighet kan alltså kategoriseras till de element som ingår i tillhörigheten till gemenskapen, dvs. att bli hörd, kunna påverka, erbjudas tillgänglighet och bli accepterad. För det andra finns det element som ingår i agentskapet, såsom individens autonomi och färdigheter att fungera i gemenskapen. Färdigheterna består av individens kunskap och förmåga att agera och av möjligheten att välja. För det tredje handlar agentskap dels om delaktighet som ett tidsbundet element där delaktigheten i gemenskapen är en del av individens identitet, dels om en förändring i delaktigheten över tid.

7.2 Delaktighetens utmaningar och möjlighet

Delaktigheten kan vara starkare eller svagare beroende på situationen. Grovt taget kan man placera delaktighet av olika grad på skalan skenpåverkan – vuxenstyrd dialog – jämbördig samverkan – stött beslutsfattande – autonom aktivitet. De olika stegen på skalan beskriver en övergång från ledd verksamhet till jämbördig aktivitet, församlingsmedlemmarnas agentskap och gemensamt ansvarstagande. I församlingskontexten innebär autonom aktivitet att unga och andra församlingsmedlemmar handlar självständigt och medarbetarens roll är att möjliggöra genom att erbjuda ramar för verksamheten och skaffa fram de resurser som behövs. Det här är möjligt bara då församlingsmedlemmarna har motivation och beredskap att agera själva. Till exempel i Tomasmässan sammanställs mässan ofta av en frivilligarbetare som fungerar självständigt. Dessa volontärer har tillägnat sig de färdigheter som behövs via andra uppgifter i Tomasmässan och eventuellt genom att delta i en utbildning. En ny volontär utan erfarenhet skulle däremot inte ha motsvarande färdigheter för att sköta uppgiften. En stor utmaning är hur man i församlingarna systematiskt ska kunna utbilda flera frivilliga i att bära ansvar så att de har möjlighet att agera så autonomt som möjligt.

Det är viktigt att vara medveten om de olika graderna av delaktighet, för stark delaktighet är något man växer in i med tiden. I början är det viktigt att människan blir sedd och hörd. Med tiden är personen eventuellt beredd att ta ett större ansvar och handla mera självständigt. Det är lätt att tillämpa enskilda förfaringsätt som stöder delaktigheten, men stark delaktighet kräver en bra verksamhetskultur som stöd.

Medvetenhet om de olika typerna av delaktighet hjälper oss undvika skendelaktighet. Skendelaktighet innebär att unga erbjuds möjlighet att påverka på olika sätt, men när besluten fattas beaktas inte deras åsikter. Det är fråga om skendelaktighet också när möjligheten att påverka omfattar bara ytliga frågor. Skendelaktighet är ofta en följd av att man tillämpar enskilda förfaringsätt som stöder delaktigheten men inte är beredd att de facto ge ifrån sig makt eller inte tillägnat sig den attityd gentemot de unga som delaktigheten förutsätter. Det är fråga om skendelaktighet till exempel om man ber de unga berätta vilka frågor de tycker ska behandlas i konfirmandundervisningen, men i praktiken ger dessa frågor mycket begränsat utrymme.

I församlingskontext kan delaktigheten förverkligas på åtminstone tre olika nivåer: delaktighet i församlingens verksamhet, delaktighet i och möjlighet att påverka församlingens strukturer samt delaktighet via förtroendeuppdrag. När man vill stärka delaktigheten är det bra att notera alla dessa tre delområden. Det är särskilt utmanande att förbättra medlemmarnas möjligheter att påverka församlingens verksamhetsstrukturer, alltså inte enbart hur en enskild gudstjänst eller konfirmandgrupp ska genomföras, utan hur hela gudstjänstlivet eller konfirmandarbetet ska ordnas. I praktiken kan man till exempel göra upp den lokala planen för konfirmandarbetet tillsammans med de unga.

Medarbetarnas attityder är av central betydelse för delaktigheten. Attityderna avgör vilken roll medarbetarna tar i förhållande till de unga. När attityden präglas

av jämbördighet, lyssnande och en strävan efter möjliggörande får delaktigheten näring. När delaktigheten stärks innebär det att medarbetarens roll i högre grad är att vara möjliggörare och coach. Medan medarbetaren tidigare har planerat vad som ska göras blir uppgiften vid stark delaktighet att se till resurserna, att uppmuntra och utmana församlingsmedlemmarna att vara aktiva och att hjälpa dem orka.

Medarbetarnas attityd är avgörande också för att en praxis som stöder delaktighet systematiskt ska utvecklas till en delaktighetskultur. Trots att man i många församlingar redan har en del förfaringsätt som stöder delaktigheten kan utmaningen vara att komma vidare från detta till former som stöder en stark delaktighet. Man stannar vid skenpåverkan eller vuxenstyrd dialog och ser inte att man kunde försöka bereda möjlighet för medlemmarna att agera autonomt. Stark delaktighet förutsätter att man bygger upp en kultur av aktiv delaktighet och undanröjer hinder för medlemmarnas aktiva agerande. Det innebär att man allt mera lever som en gemenskap.

En utmaning för delaktigheten är också medarbetarnas önskan att göra saker enkelt och utan besvär. Det kräver ofta lite mera tid och satsningar att göra saker tillsammans, i synnerhet i inledningsskedet. Det är till exempel mer arbetskrävande att planera konfirmandarbetet tillsammans med de unga än om medarbetarna planerar allting själva. För att undvika den här fallgropen krävs det att medarbetarna förstår att delaktighet är något värdefullt i sig och ett egentligt mål, inte bara ett medel för att nå målen.

Målet att konfirmanderna ska vara delaktiga, bli hörda och få påverka står nära målet att de unga ska uppleva gemenskap, helighet och glädje. Glädje och gemenskap fungerar ofta som lim som bygger delaktighet genom att förena människor. För att ge näring åt glädjen och gemenskapen krävs det att medarbetarna förstår sig på gruppdynamik och gruppbildning.

Jouko Porkka har visat att den så kallade Matteuseffekten inverkar på deltagande i hjälpledarverksamheten. Den grupp som har den starkaste motivationen att delta i hjälpledarverksamheten är unga som har fått en kristen fostran i sin barndom. Unga som inte alls eller bara i liten utsträckning fått en kristen fostran i barndomen är mindre motiverade att delta även om konfirmandarbetet jämnar ut skillnaderna mellan dessa grupper något. Med hänsyn till medlemskapet i kyrkan är de som avbryter sitt hjälpledarengagemang en kritisk grupp, eftersom unga som är hjälpledare för tredje gången redan förhåller sig ungefär på samma sätt till medlemskapet oberoende av hur mycket kristen fostran de fått i barndomen.⁸³ Sannolikheten för att man avbryter sitt hjälpledarengagemang verkar vara störst för unga som fått endast lite kristen fostran i barndomen. Genom att stödja deras delaktighet kan man jämna ut effekten av lite kristen fostran i barndomen och den tillhörande Matteuseffekten. I praktiken betyder det här att man fäster uppmärksamhet vid unga som har inlett hjälpledarengagemang, men är på väg att dra sig ur. För det andra vore det bra att fästa uppmärksamhet vid hur man kan stärka kontakten till familjer som deltar i församlingens småbarnspedagogik och se till att så få familjer som möjligt står utanför.

Matteuseffekten lyfter fram ojämlikheter i samhället. Vi vet att flickor som går i gymnasiet är en grupp med hög representation i hjälpledarverksamheten. Pojkar från yrkesskolor är däremot en underrepresenterad grupp. Dessutom bör man notera att föräldrarnas utbildningsnivå ofta ärvs av barnen i Finland. Det ser ut att kunna gå så att hjälpledarverksamheten och det kunnande och de impulser för religiös tillväxt som den ger koncentreras till unga från familjer med en god socioekonomisk ställning. För unga från familjer med en sämre socioekonomisk ställning kan tröskeln att gå med i hjälpledarverksamheten däremot vara högre. För att vi ska kunna bryta den här utvecklingen behöver vi mera fakta om vilka hinder det finns för att familjer med låga inkomster ska delta i församlingens verksamhet.

Vad kan vi förändra genom att skapa ett konfirmandarbete som stöder delaktigheten? Det finns en tydlig korrelation mellan delaktighetsupplevelser och en positiv attityd till medlemskap i kyrkan:

*”En positiv attityd till medlemskap i kyrkan i slutet av konfirmandtiden förklaras bäst av erfarenheten av att vara välkommen och bli noterad i församlingen. Andra faktorer som bäst förklarar en positiv attityd är möjligheten att tillsammans med de andra konfirmanderna påverka vilka frågor som behandlas och upplevelsen av gemenskap och samhörighet i konfirmandgruppen.”*⁸⁴

⁸³ Porkka 2017, 173-180, 182-183.
⁸⁴ Niemelä 2017, 135.

7.3 Planen för konfirmandarbetet 2017 i hela församlingens liv

Under de senaste åren har synen på församlingens och kyrkans väsen starkt påverkats av att ett missionsinriktat tänkesätt förnyats och förstärkts. Detta synsätt säger att kyrkan deltar i Guds mission, som är Guds frälsande, helande och förnyande arbete i världen. Kyrkans mission är ett övergripande sätt att vara, som ska genomsyra hela församlingens liv och som inkluderar att man tar ett socialt ansvar, höjer sin röst för de svaga, verkar profetiskt och förkunnar evangeliet. Varje medlem i kyrkan har som en del av församlingen ansvar för att utföra kyrkans mission. Det är inte bara en uppgift, utan ett sätt att leva som kristen.⁸⁵

En genomgripande tillämpning av planen för konfirmandarbetet 2017 på hela församlingens liv kan ses som ett konkret verktyg för hur tanken på en församling som deltar i Guds mission kan förverkligas. De mål som ställs upp i planen och konfirmandarbetets verksamhetsidé är direkt överförbara på hela församlingens liv.

Hjälpledarverksamhetens stora skatt är att hjälpledarna är oersättliga för konfirmandarbetet. I hjälpledarverksamheten lär sig de unga ta ansvar och samarbeta med medarbetarteamet på ett sätt som kopplar ihop den konkreta verksamheten med det andliga livet. Det faktum att de är oersättliga ger liksom av sig självt hjälpledaruppdraget mening. En utmaning är att få in den oersättligheten också i annat församlingens liv redan när det inte är nödvändigt på grund av resursbrist. Här kunde församlingarna ha mycket att lära av till exempel sjömanskyrkan. Det är också viktigt att sträva efter att i all församlingsverksamhet knyta ihop det andliga livet och den praktiska verksamheten på det sätt som sker i hjälpledarverksamheten. Då kan verksamhet som bygger på delaktighet också för vuxna bli en kanal för att behandla viktiga andliga frågor.

I grund och botten skapas delaktighet av enkla beståndsdelar: se och uppmärksamma, uppskatta och ge möjlighet att göra, påverka och dela. Delaktighet börjar med orden ”välkommen, här finns en plats för dig”. Församlingarna är bra på praxis som stöder delaktighet. Utmaningen är att se delaktighetens betydelse, ändra verksamhetsmodellerna och bygga upp en delaktighetskultur.

⁸⁵ Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete 2018, 7–9; En mötande kyrka 2015, 17–20

7.4 Tänk om...

- Varje församling skulle skapa en väg för frivilligarbete, där frivilliga i olika åldrar målmedvetet utbildas i att steg för steg ta mera ansvar för verksamheten och planeringen.
- De olika verksamhetssektorernas årliga verksamhets- och ekonomiplanering och utvärdering i alla församlingar skulle göras tillsammans med de församlingsmedlemmar som deltar i verksamheten.
- Medarbetarna alldeles särskilt skulle rikta resurser till att stärka delaktigheten bland människor som finns i utkanten av den samlande gemenskapen. Uppmärksamhet riktas till exempel till unga som håller på att glida iväg från hjälpledarverksamheten, familjer som blir borta från familjegrupperna och gudstjänstbesökare som inte har setts i kyrkan på ett tag.
- Medarbetarna skulle få utbildning i ett dialogiskt arbetssätt, olika slags delaktighetsskapande arbetsmetoder och gemenskapsbyggande.

7.5 Litteratur

Bratman, Michael E.
2007
Structures of Agency. Essays. Oxford: Oxford University Press.

En kyrka med ökade olikheter
2016
En kyrka med ökade olikheter.
Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2012–2015:
Översikt över kyrkans arbete.
”Kyrkans forskningscentrals webbpublikationer 47. Kuopio.

En mötande kyrka
2015
En mötande kyrka. Riktlinjer för den internationella och ekumeniska verksamheten och möten med andra religioner fram till år 2020.
Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete
2018
Rapport: Missiologisk kunskap och kompetens i kyrkans arbete.
Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

Niemelä, Kati
2007
Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Niemelä, Kati
2017
Kirkon jäsenyyden rippikoulun ja isostoiminnan kysymyksenä. Teoksessa Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyyden ja hengellisyys isostoiminnassa. Toim. Jarmo Kokkonen. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Porkka, Jouko
2017
Rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuuden ja motivaation muutos sekä Matteus-efekti.
Teoksessa Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyyden ja hengellisyys isostoiminnassa.
Toim. Jarmo Kokkonen. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Salovaara, Reija
2017
Isostoiminnasta juuret ja siivet aktiiviseen osallisuuteen.
Teoksessa Tehdään ihmeitä! Toim. Jarmo Kokkonen.
Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Ett stort under
2017
Ett stort under – Plan för konfirmandarbetet 2017.
”Att leva inför Guds ansikte”.
Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 60.
Kyrkan och verksamheten.
Helsingfors: Kyrkostyrelsen.

8.

2030

2018

Nåd är att ingen blir lämnad ensam – unga som förändras och kyrkans arbete bland dem

► Ville Kämäräinen

8.1 Varför ungdomsarbete?

Kyrkans ungdomsarbete strävar efter att hjälpa barn och unga acceptera sig själv som kristna, som duger som sådana inför Gud och som har rum och en plats i församlingen. När församlingen lyckas med detta hjälper den barn och unga till en balanserad utveckling och ett bra liv. Utgångspunkten för allt ungdomsarbete i kyrkan ska vara att förhindra att någon blir utanför, att stärka gemenskapen och tillhörigheten. Vid planeringen av den samlande verksamheten behöver vi fundera över de ungas möjligheter att delta med så låga trösklar som möjligt. En sådan strävan leder till engagemang i församlingen och ger medlemmar i framtidens kyrka. Medlemskapstänket är emellertid ingen utgångspunkt för verksamheten utan en biprodukt.

8.2 De unga förändras

Den enkät om ungas hälsovanor som Tammerfors universitet genomför vartannat år visar tydligt att de unga förändras. Ungdomstidens utvecklingsuppgifter har visserligen bibehållits ganska oförändrade när det gäller att bli självständig och lösgöra sig från familjen, men levnadssättet har förändrats. Sättet att vara tillsammans har förändrats. Positiva trender är att till exempel berusningsdrickandet och tobaksrökningen har minskat bland de unga.⁸⁶ En allmän iakttagelse är också att unga samlas under fler olika former och det är allt svårare att göra skarpa generaliseringar av ungas beteende. I och med internet har det blivit vanligare att kompisgruppen sträcker sig utöver kommun- och nationsgränserna och det har blivit lättare att utbyta åsikter och umgås endast med likasinnade.

86 Mer om undersökningen om hälsovanor bland unga:
se http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhma/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus/tulokset.html

Det här är utmanande för ungdomsarbetet. I dagens omvärld finns det en beställning på och ett behov av att betona gemenskap, att olika slags människor kan ha gemenskap och bygga en gemensam samvaro. Ungdomsledarnas pedagogiska grepp ska fokusera på delaktighet. I slutledningarna i Anu Gretschels undersökning om ungdomsgårdar konstateras att unga förväntar sig att ungdomsarbetet ska ge kamratstöd men också bidra med vuxennärvaro och aktivt skapa verksamhetsmöjligheter för de unga. I ungdomsarbetet kunde ordet fostra mycket väl ersättas med ordet stärka.⁸⁷

8.3 Nyttänk i det samlande ungdomsarbetet

Kyrkans ungdomsarbete har genom åren på många sätt gått från framgång till framgång. Det har varit avgörande att församlingarna på ett naturligt sätt har kunnat kopiera många verksamheter av varandra, som till exempel konfirmandarbete, ungdomskvällar, läger, knattekyrkor och klubbverksamhet. Under de senaste åren har trenden emellertid pekat neråt för kyrkans samlande ungdomsverksamhet. Det här fenomenet syns inte till exempel i städernas ungdomstjänster, trots att de under senaste åren allt mer har fokuserat på uppsökande ungdomsarbete.⁸⁸

Till ungdomsskedet hör att man frigör sig från familjen också i fråga om hur man spenderar sin fritid. På den punkten har digitaliseringen och globaliseringen av ungdomskulturen medfört omställningar som kyrkans ungdomsarbete kanske inte har lyckats reagera på som vi borde.

Den nya planen för konfirmandarbetet och utvecklingen av hjälpledarverksamheten är ett sätt att möta denna utmaning. En ännu starkare betoning dels av gemenskapen, dels av att de unga inte längre är mål för verksamheten utan de som utför den är vägar som förhoppningsvis också bidrar till att möta utmaningen. I och med att antalet dop har sjunkit är det inte heller självklart längre att konfirmandundervisningen omfattar hela årsklassen. Orsakerna till att det samlande ungdomsarbetet har minskat förklaras gärna med sociala medier och de möjligheter som därmed finns att hålla kontakt utan att mötas konkret. Forskningen bekräftar dock inte entydigt det här antagandet. Utifrån resultatet av en undersökning om sociala medier och unga kan man konstatera att användningen av sociala medier inte i snitt har minskat ungas deltagande, utan det har berikat den sociala kommunikationen i verkliga livet. Slutsatsen är att sociala unga blir allt mer sociala och icke-sociala blir utanför även i sociala medier.⁸⁹ Det finns skäl för ungdomsarbetet att allt mera vara närvarande i sociala medier. De sociala medierna kan emellertid inte ses som lösningen på möten i verkliga livet, utan utgör ett tillägg och en hjälp i att hålla kontakt.

Unga behöver gelikar och upplevelse av tillhörighet. Även om kyrkans statistik visar att den samlande verksamheten har minskat upplevde över 30 procent av de unga, ända från åttondeklassarna till studerande i gymnasiet och på andra stadiet, att det inte ordnas tillräckligt med meningsfull fritidsverksamhet där de bor. Det här framgick av skolhälsoenkäten 2017.⁹⁰ Det här anser jag visar att verksamhetens innehåll inte längre på samma sätt som tidigare når de unga. Konceptet Församling i rörelse och en mångsidig användning av idrott och motion i allt församlingsarbete ser ut att öppna ypperliga möjligheter att stärka finländarnas övergripande välmående och förebygga utanförskap. Det är naturligt för församlingarna att samarbeta med lokala idrottsföreningar. Kyrkan kunde i framtiden vara en av de instanser som är bäst på att få finländarna att röra på sig, med låg tröskel, förmånligt och utan tävlingsanda.

Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE) uppmuntrar och styr instanser som tillhandahåller tjänster för barn och familjer att göra välfärdsarbete på gemensam front. Projektarbetet har i bästa fall öppnat en kanal också för församlingarna att göra sitt arbete synligt och tydligt vara en del av det övriga fostrande nätverket. Ett sådant tänk är också framtiden för ungdomsarbetet. Tänk om den samlande verksamheten skulle planeras och genomföras tillsammans av alla som utför ungdomsarbete på orten. Då skulle arbetets strukturer och tider utformas så att det stöder andras arbete och de unga skulle få stå i centrum. Också i församlingens ungdomsarbete vore det bra att skapa en rytm och bygga upp verksamheten för unga i samråd med andra aktörer. Man kunde ha en gemensam karta över den samlande verksamheten för unga som görs upp och utvecklas tillsammans med staden och olika organisationer. Församlingens ungdomsarbete skulle vara tydligt konfessionellt, men öppet på samma sätt som övrig verksamhet.

⁸⁷ Gretschel 2011, 29.

⁸⁸ Mer om nyckeltalen i de stora städernas ungdomsverksamhet <http://www.nuorisokanuuna.fi/materiaalipankki/kanuuna-seminaarit?page=1>

⁸⁹ Läs mer om undersökningen om unga och sociala medier (Some ja nuoret 2016) www.ebrand.fi/somejanuoret2016

⁹⁰ Läs mer om skolhälsoenkäten <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/hyvinvointi-osallisuus-ja-vapaa-aika>

8.4 Medarbetarens roll: vem finns vi till för?

Redan yrkesbeteckningen ungdomsarbetsledare ger bilden av att det handlar om att leda arbetet. Betyder det och förstår vi det så, att ungdomsarbetsledarens arbete främst handlar om att sköta administrativa uppgifter medan kontakten med de unga är knapp? Visst hör det till arbetet att organisera det administrativa, men den väsentliga frågan är: var lägger medarbetaren betoningen i sitt arbete? På planering och organisation eller på att möta barn och unga? Vilket är förhållandet mellan dessa? Skolungdomsarbete, läger och aktiv närvaro i klubbar är goda exempel på arbetsformer där mötandet sker naturligt och integrerat.

Församlingarnas ekonomi kommer i framtiden att medföra utmaningar och lösningarna kan innebära en kännbar minskning av ungdomsarbetets resurser. Man måste besluta hur den begränsade arbetstiden ska användas, vem den valda strategin ska nå och vem man avgränsar från verksamheten. Att förhindra ensamhet är den viktigaste aspekten av ungdomsarbetet och måste vara ett tungt kriterium när man väljer verksamhetsformer. I detta mål ingår både vårt teologiska och vårt fostrande huvudsyfte. Den här synen på arbetet framträder också tydligt i dokumentet Närvarande ungdomsarbete – riktlinjer för specialungdomsarbetet.⁹¹

I framtiden blir det nödvändigt att slopa de strikta gränsdragningarna i arbetsbeskrivningarna. Det kan vara onödigt att tala om verksamhet för barn i skolåldern, egentligt ungdomsarbete eller specialungdomsarbete. Specialungdomsarbetets attityd behöver genomsyra allt ungdomsarbete. Någon medarbetarens betoning kan fortfarande ligga på individuellt arbete, men de gamla avskärmande strukturerna är det bäst att montera ned. I de största församlingarna kan medarbetarna och teamen struktureras kring ansvarsområden, till exempel konfirmandarbete, hjälp- och klubbedarverksamhet, klubbar och grupper, skolsamverkan. Även om alla utför sitt arbete med ett brett perspektiv kan betoningarna göra det möjligt för medarbetarna att utvecklas på något delområde, vilket eventuellt ytterligare höjer arbetsmotivationen och kvaliteten på arbetet. Samtidigt behöver vi noggrant tänka över hur vi kan betona församlingsmedlemskapets och frivilliginsatsernas betydelse. Hur kan till exempel unga vuxna vara aktörer som upplever att medlemskapet i församlingen är rätt form för dem att påverka och vara.

Tänk om medarbetarnas utgångspunkt skulle vara att bygga upp sin arbetsbild så att den ger plats för mycket kontakt med de unga. Är vi överlag för mycket fångar i vår planeringskultur? Tänk om vi i fråga om möten med unga skulle tänka oss att kvantitet ersätter kvalitet. Mindre planering på kontoret och mer fotboll med de unga.

8.5 Hur arbetet utförs

Hobbyklubbar, skolsamverkan, ungdomsgårdar, läger, arbetsverksamhet, webb- arbete, vildmarksutfärder, ungas andaktsliv och idrott. På vilket sätt utför vi ungdomsarbete i församlingen? Om ungdomskvällarna drog fullt hus från 1980- till 2000-talet, ska vi då fortsätta ordna sådana trots att inga ungdomar syns till? Och om vi beslutar att inte göra det, vad ska vi då hitta på? Jag har hört kritik mot att alltför mycket fråga efter åsikter, precis som om man då skulle ge bort något av substansen i arbetet. Det går inte att samla för mycket respons. Men de som planerar arbetet måste ha förmåga att analysera resultaten: vad säger önskemålen och responsen om dem som svarat och vems röst hörs inte alls i svaren? I stället för att följa sina egna aningar behöver man modigt ta reda på hurdana unga som bor inom församlingens område och vad de vill och sedan låta detta påverka verksamheten. Responsinsamling, analys av responsen och dess följder för vardagen måste bli en betydande del av arbetet. Ungdomsarbetet behöver också den experimentellande kulturens modiga sätt att tänka.

Viktigare än arbetsformen är den attityd som styr arbetet. Ett äkta intresse för de unga måste bevaras, likaså tanken att arbetet görs på de ungas, inte på medarbetarens villkor. En gratis eller förmånlig verksamhet gör inte att någon blir mindre värd. Det här är en bra utgångspunkt vilket arbete vi än planerar. Det är bra att göra frielevsplatser och befrielse från avgifter så lättillgängliga som möjligt, med låg

⁹¹ Närvarande ungdomsarbete 2016, s. 7.

tröskel och finkänsligt, och att om möjligt erbjuda dem också till personer som inte hör till församlingen. Till exempel är gratis tillgång till salar inte alls något förlegat i en tid då hobbyer blir allt dyrare. Den kristna människosynen är på riktigt holistisk.

8.6 Efter ungdomsverksamheten

Hur stöder vi en person som håller på att bli självständig och inleda ett nytt livsskede? Hur försöker man få och hur får man kontakt med församlingen på studieorten? På vilket sätt bibehålls relationen till hemförsamlingen?

Kyrkan saknar inte kanaler för religionsutövning. Den som vill hitta en passande gudstjänstgemenskap kan göra det. Det som skapar en stor klyfta till församlingens verksamhet efter ungdomsarbetet är att gelikarna fattas. Unga vuxna kan inte längre identifiera sig med dem som finns i församlingen. Man upplever lätt att livsvärderingarna, livssituationen och livsinnehållet är långt från den bild som församlingen ger. Tänk om församlingen skulle göra det möjligt för dem som deltagit i ungdomsverksamheten att hålla kontakt sinsemellan, men låta dem ansvara för innehållet. Medarbetarna skulle främst starta upp och påminna. Tänk om vi skulle skapa en handledningsmodell för hela kyrkan. Med en och samma utbildning skulle man kunna och våga delta som hjälpledare eller frivillig i vilken församling som helst i Finland i likadana uppgifter och mot samma arvode. De unga skulle få fickpengar för studierna och församlingarna skulle få engagerade ledare. Också här skulle betoningen, med modell från hjälpledarverksamheten, ligga på gemensam rekreation och gemenskap.

Det behövs också mera verksamhet som är gemensam för småbarnspedagogiken och ungdomsarbetet. Fostran ska ses som en helhet. I familjegrupperna möter vi ofta tidigare konfirmander och hjälpledare, nu med egna barn. Det finns skäl att skapa allt fler situationer och evenemang som är gemensamma för den fostrande verksamheten. Då kan unga föräldrar uppleva att de fortfarande är betydelsefulla i samma gemenskap. Det lönar sig att hjälpa unga vuxna som flyttar från orten att hitta sin plats i gemenskapen på den nya arbets- eller studieorten. Det här går att genomföra genom ett intensivare samarbete mellan församlingarna.

Arbetsinsatserna i församlingarna kunde allt mer flyttas till olika sammanhang och gemenskaper som till exempel yrkesläroanstalter och högskolor. Då handlar det inte om att man bara tittar in, utan medarbetaren skapar förtroende mellan gemenskapen och kyrkan. Syftet är att stödja hela gemenskapen, både studerande och personal. Saker görs och utförs tillsammans, alltid utifrån gemenskapens egna behov. Samarbete förutsätter ofta att man använder mera tid för arbetet och har möjlighet att spendera tid i gemenskapen och med dess medlemmar. Spelreglerna och uppgifterna kommer man överens om med ledningen och till exempel studentkårerna. Ett gemenskapsinriktat arbetssätt kräver också att den övriga arbetsgemenskapen och ledningen stöder kyrkans medarbetare, så att de får stöd för sin egen kristna identitet. Medarbetarna är inte anställda av gemenskapen, utan kyrkans medarbetare och kristna.

8.7 Tänk om...

- Vi i ungdomsarbetet skulle ersätta ordet fostra med stärka.
- De unga skulle inkluderas som verkliga ansvarstagare och personresurser, som utför just sådan verksamhet som utgår från deras behov och nuläget. Medarbetarna skulle bara vara möjliggörare som stöder verksamheten, tillgängliga och trygga vuxna.
- Medarbetarna skulle våga tro att det är de unga som är experter på ungdom, inte de vuxna.
- Mera av arbetet skulle utföras vid läroanstalterna, utgående från respektive gemenskaps egna behov.

8.8 Litteratur

Gretschel, Anu
2011

Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä:
Nuorten näkökulma - Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus,
julkaisuja 3/2011 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 41. Helsinki.
www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotalo.pdf
(hämtad 18.4.2018).

Kanuuna-kaupunkien tunnusluvut 2016.
Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus, verkkojulkaisu. Helsinki.
<http://www.nuorisokanuuna.fi/materiaalipankki/kanuuna-seminarit?page=1>
(hämtad 6.4.2018).

Kirkon jäsenyys 2016.
Kirkon tutkimuskeskus, verkkojulkaisu.
<https://www.kirkontutkimuskeskus.fi/viz?id=63> (hämtad 18.4.2018).

Närvarande ungdomsarbete Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 54.
Kyrkostyrelsen, Helsingfors 2016 #
Riktlinjer för specialungdomsarbete i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

Nuorten terveystapatutkimus, The Adolescent Health and Lifestyle survey, 2017
http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus/tulokset.html (hämtad 6.4.2018).

Some ja nuoret 2016: Suomessa asuvien 13-19-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo.
Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut.
Oulu.
<https://www.ebrand.fi/somejanuoret2016> (hämtad 18.4.2018).

”

*Hur stöder vi en person
som håller på att
bli självständig och
inleda ett nytt livsskede?”*

Tänk om det år 2030 skulle se ut så här...

Fostran för personer i olika åldrar utgör en genomtänkt enhetlig väg.

- För olika åldersskeden, ända upp till vuxen ålder, finns det på samma sätt som i konfirmandarbetet gemensamma målbilder och församlingarna har egna riktlinjer baserade på dem.
- Situationer och evenemang byggs upp kring vad barn och unga tidigare har deltagit i och vad de erbjuds i fortsättningen.
- Längs med vägen finns det olika stationer, t.ex. 10-årsfest och en natt i kyrkan-evenemang, som är lika välkända som konfirmandundervisningen och som barn och unga ivrigt väntar på att få vara med om.
- För barn, unga och vuxna som inte är döpta finns det en egen utvecklingsväg. Kyrkan handlar utifrån tänkesättet ännu-inte-kristen.
- Vi har slopat strikta villkor för vem som får vara fadder. Fadderskapet är en väg till medlemskap i kyrkan och till församlingsgemenskap.
- I den offentliga debatten försvarar kyrkan varje barns naturliga andlighet. Vi förmår stöda andligheten, som är en resurs för finländarna.
- För vuxna sökare och personer som frågar efter livets mening finns det i alla församlingar lämpliga grupper, strukturer och möjlighet att ta ansvar.

En betydande del av kyrkans arbete genomförs i olika gemenskaper och samarbetsforum.

- Det är naturligt för oss att vara närvarande och möta människor i samhällets småbarnspedagogik, i skolor och läroanstalter, på arbetsplatser och i andra sammanhang.
- I de olika gemenskaperna medverkar vi utgående från gemensamt överenskomna spelregler, bevarar vår egen identitet och stärker församlingsmedlemskapet. Kyrkans folk känns igen på att de har tid att stanna upp tillsammans med andra människor, vill föra dialog och har beredskap att möta det som är annorlunda.

Kyrkan och församlingarna är trygga rum för alla typer av familjer.

- Det räcker för kyrkan att kärleken är grunden för en familj. Kyrkan är en plats där kärlek, likvärdighet och mångfald levs ut i verkligheten. Kyrkans familjearbete och familjerådgivning har ett gott anseende i samhället och det finns en ständig efterfrågan på dem.

Vi förbinder oss till gemensam och samstämmig strategisk utveckling i kyrkan.

- Strikta gränser mellan verksamhetsområden – till exempel mellan fostran, diakoni och mission – är historia, likaså verksamhetsområdenas egna separata strategier. I allt kyrkligt arbete ser och möter vi de fattigaste, svagaste och ensamaste. Varje kristen vittnar om sin kristna tro på sitt eget sätt.

Medlemskommunikationen upprätthåller församlingskontakten.

- Döpta i olika åldrar, faddrar, frivilliga osv. får profilerad information, verksamhetsmöjligheter och stöd för sin egen och sina närmastes utveckling via kanaler som är bekanta för dem i deras vardag. Medlemskommunikationen stöder den personliga trosutövningen och ger möjlighet att ta ställning och påverka i kyrkliga frågor.

Församlingslivet blomstrar tack vare lokal reflektion.

- Växande församlingar förenas av målmedveten utveckling, frivilligas delaktighet, uppmärksammande av barn och unga, stöd för andligheten, systematisk kommunikation, förtroendefulla relationer till andra aktörer på orten, mod att pröva på nytt samt gott ledarskap. Tillsammans har vi valt en tydlig riktning som ger församlingen en egen profil som kan vara helt annorlunda än grannförsamlingens.

2018

2030

Författare

Jarmo Kokkonen

Arbetar på Kyrkostyrelsen
som chef för Kyrkans fostran och familjefrågor

Kati Tervo-Niemelä

Teol.dr, ped-mag., Helsingfors;
professor i praktisk teologi vid Östra Finlands universitet

Katri Vappula

Kyrkostyrelsen, Fostran och familjefrågor
ledande sakkunnig, verksamhet för barn i skolåldern,
scouter samt dop- och fadderskapsprojektet

Heljä Petäjä

Kyrkostyrelsen, Fostran och familjefrågor
småbarnspedagogik, pensionerad sedan 1.9.2018

Raija Ojell

Kyrkostyrelsen, Fostran och familjefrågor
sakkunnig, småbarnspedagogik

Kaisa Aitlahti

Tusby, utbildare inom småbarnspedagogik och familjearbete
Församlingsinstitutet

Anita Ahtiainen

Utbildare, chefredaktör
digitalt barn- och ungdomsarbete,
chefredaktör för medieprojektet LastenkirKKo

Jussi Laine

Pastor i Tammerfors och expert på utvecklingsarbete
som envist fortsätter tro att kyrkan har en chans

Hannele Heinonen

Projektarbetare i Uleåborgs stift inom projektet TURVA
(Stöd i vardagens utmaningar) och ansvarar för Lapplands
del för stärkande av stödet för föräldraskap och parrelationer
inom LAPE-projektet, bor i Uleåborg.

Iris Sotamaa

Sekreterare för fostran som koordinerar och utvecklar
Vandaförsamlingarnas barn- och ungdomsverksamhet
tillsammans med medarbetarna inom fostran,
Vanda kyrkliga samfällighet.

Vilppu Huomo

Pastor för fostrande arbete
Kyrkan i Esbo

Ville Kämäräinen

Branschledare för fostran
domkyrkoförsamlingen i S:t Michel

*Kyrkans framtidsredogörelse 2018
behandlar förmedlingen av kristen tro
till nya generationer med beaktande av fragmenteringen
i kyrkan och samhället och kyrkans roll som samhällsdebattör.*

*Förmedlingen av kristen tro är inte bara en angelägenhet
för den fostrande verksamheten utan berör hela kyrkan.*

*Redogörelsen är avsedd för alla församlingar
och kyrkliga instanser som verktyg för utveckling
av kyrkan och som grund för nästa gemensamma
strategi för kyrkan.*

KYRKOSTYRELSEN[†]

ISBN 978-951-789-624-5 (hft.)

ISBN 978-951-789-625-2 (PDF)

EV. LUTH.[†]
KYRKAN
I FINLAND